

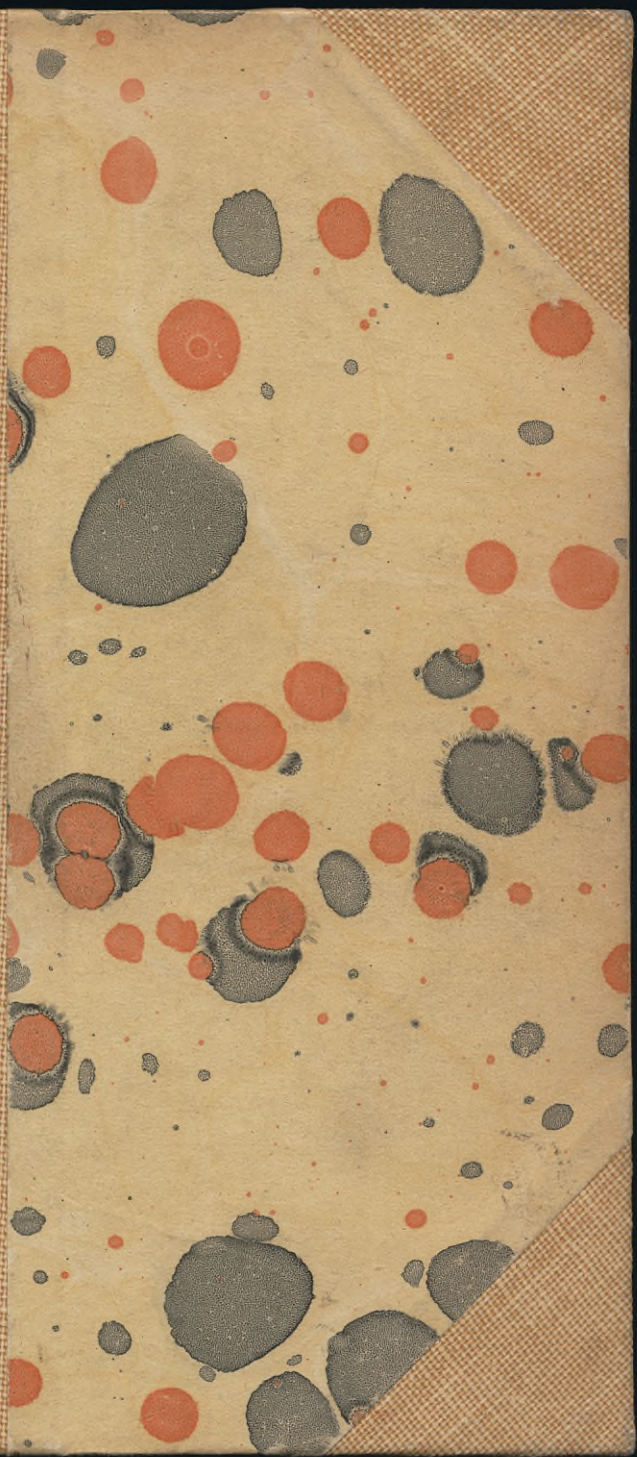
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

THE
LAW
OF
THE

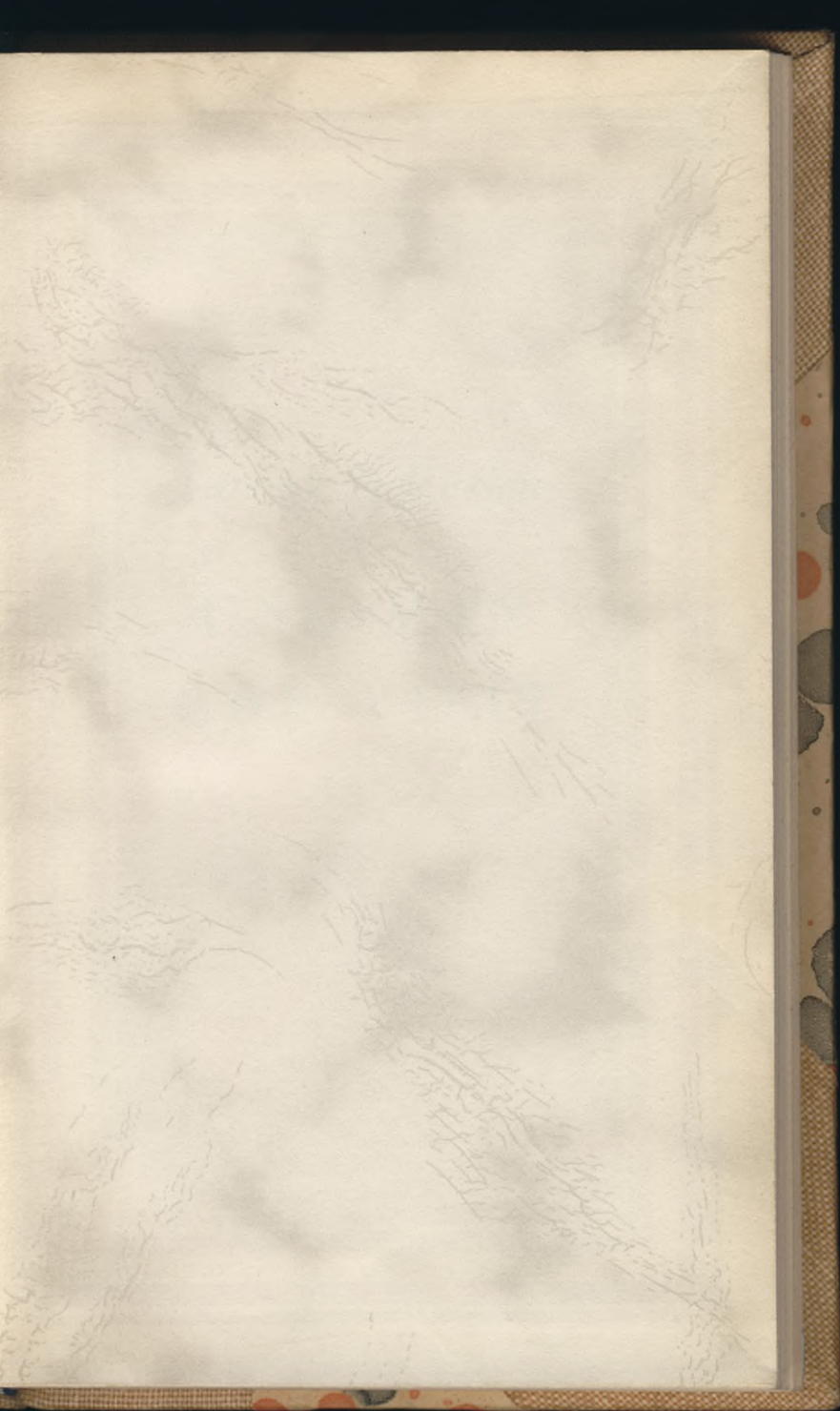
30

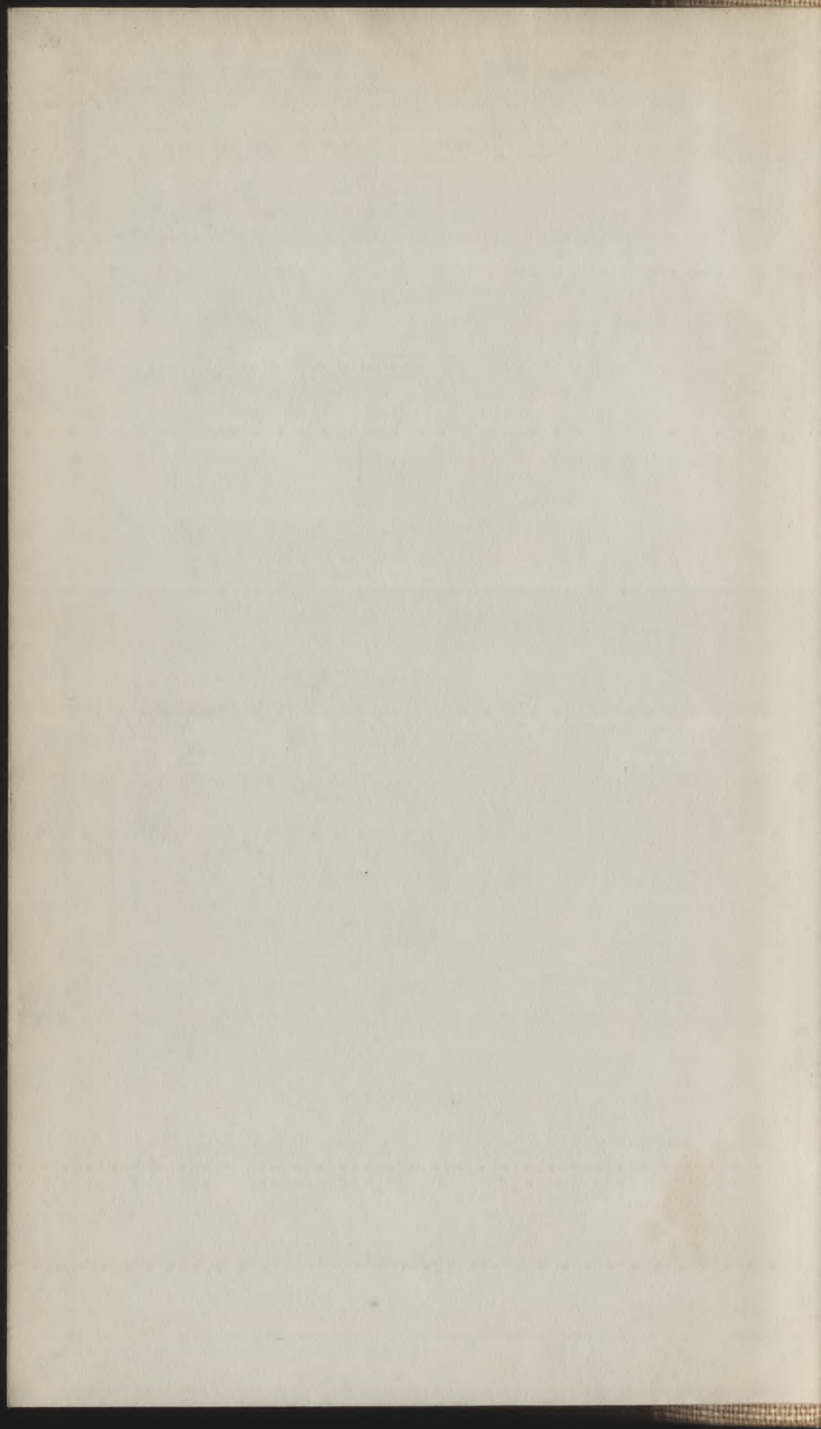

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.
Dram.

Lith.
Sv.
Dram.

NUTIDS

DRAMAT

Gustaf Hellström

UNG MAN
GÖR VISIT

BONNIERS

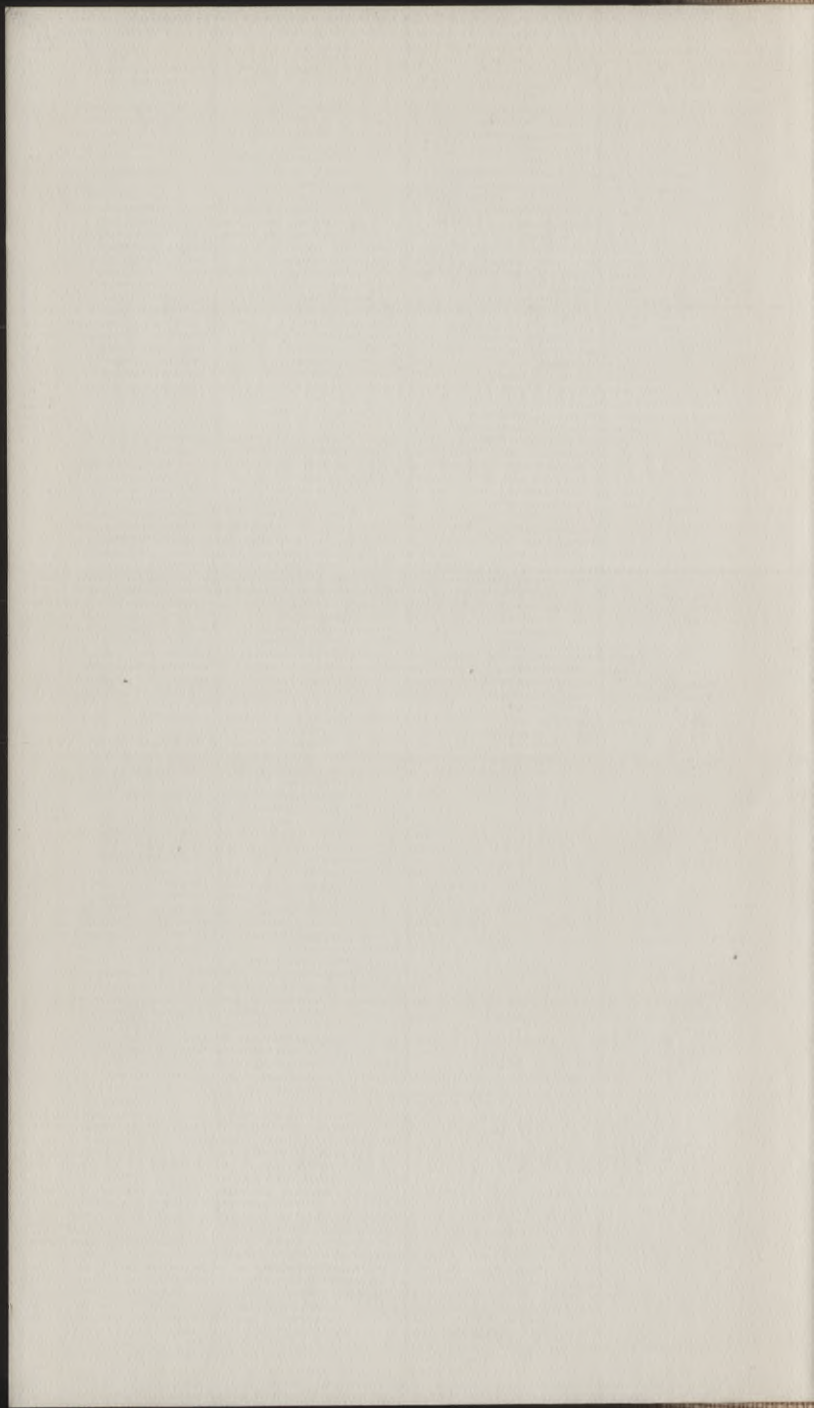
NUTIDS

DRAMAT

Gustaf Hellström

UNG MAN GÖR VISIT

Gustaf Hellström

UNG MAN GÖR VISIT

KOMEDI I 3 AKTER

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonniers förlag 1950

Stockholm. Alb. Bonniers boktryckeri 1950

Personer:

i den ordning de uppträder

OSKAR, före detta kapten i flottan, numera försäkringsdirektör

ANNA, hans hustru

KERSTIN, deras dotter, fil. stud., skriver på en roman

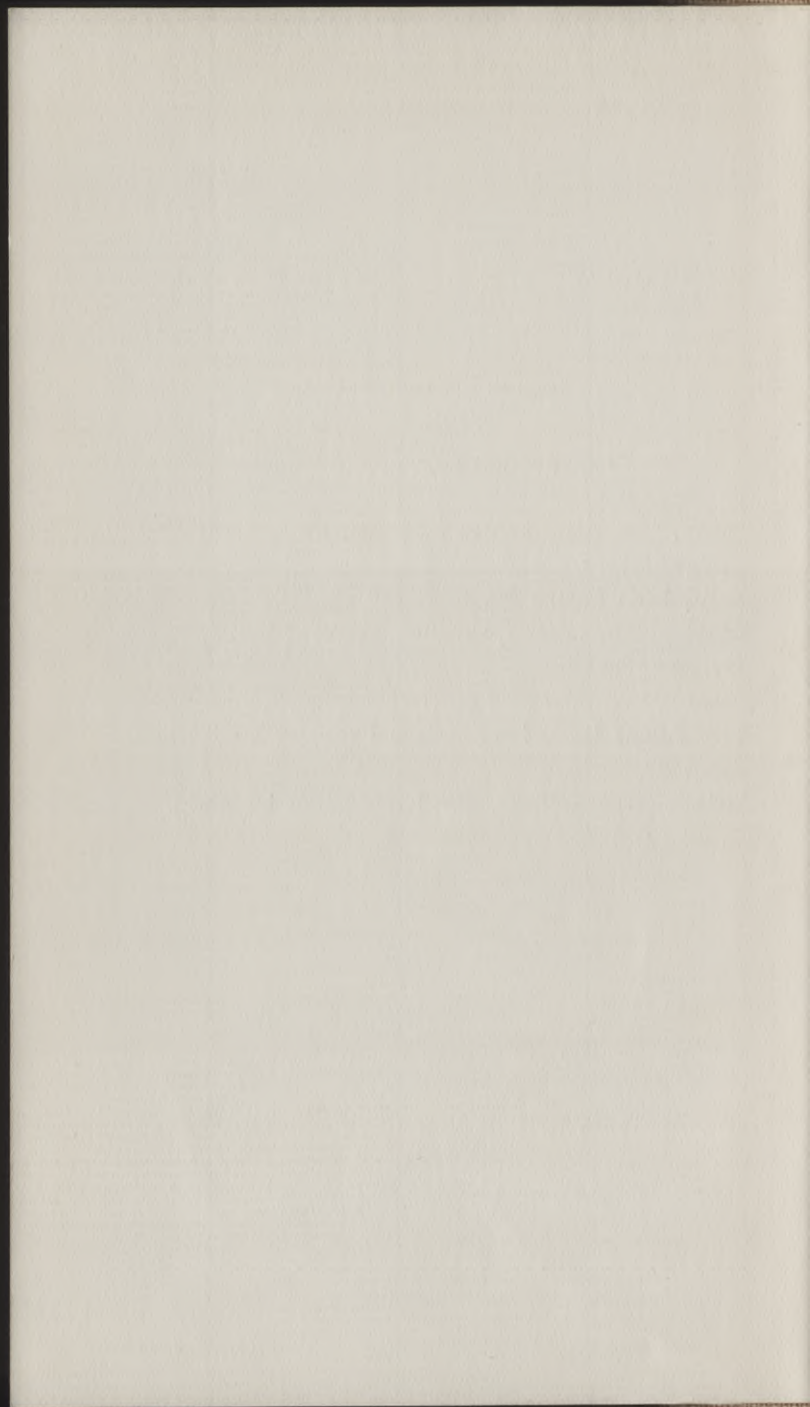
ETT HEMBITRÄDE

ERLAND, ung man med portfölj *Sandberg*

ÅKE, Annas bror, borgmästare i mindre landsortsstad

ADÉL, skärgårdsflicka, gör Kungsgatan by night

EN SEGLARE

Första akten

Ett herrum. Till höger en dubbeldörr som står öppen. Till vänster en dörr som leder till hallen. När ridån går upp sitter Oskar vid skrivbordet sysselsatt med brevskrivning. Från den öppna dörren till höger hörs någon spela Debussy's Sur l'eau. Majsolen faller in genom det stora fönstret i herrummet. Efter någon minut ringer det i telefon. Utan att ta blicken från papperet sträcker Oskar ut handen efter luren.

OSKAR (med låg röst). Hallå!... Ja... Förlåt, jag uppfattade inte namnet... Erland?... Erland Strandberg... Jaså Sandberg... Erland Sandberg... (Rynkar pannan.) Nej, det kan jag tyvärr inte erinra mig... Sex år sen?... Jo, jag vet mycket väl, men... Nej, det kommer jag inte ihåg... Var jag det?... Det vet jag ingenting om... Nu?... Det har sig svårt. Jag är just på väg ut... (Ser på sitt armbandsur med stigande irritation.) Är det så överhängande... Ja, men kan ni... kan du inte säga med några ord vad saken gäller?... Inte?!... Ja, jag vet verkligen

GUSTAF HELLSTRÖM

inte... Några minuter?... När kan du vara här?... Ja, i så fall får jag väl... Men bara några minuter... Som jag sa nyss är jag på väg ut... Ja, välkommen då! (*Lägger tillbaka luren och ser en stund framför sig. Tänder en cigarett. Reser sig upp och går fram till den öppna dörren.*)
Säg Anna, kommer du ihåg någon som heter Erland Sandberg?

RÖST (*från andra rummet*). Erland Sandberg...

OSKAR. Det var en man som ringde alldeles nyss.

ANNA (*in, visitklädd*). Låt mig tänka efter. Erland Sandberg. Erland... Jag kommer ihåg en pojke som hette Erland. Men om han hette Sandberg minns jag inte. Det var en av de två somrarna vi bodde på västkusten. Han var ungefär jämnårig med Kerstin. De brukade bada och spela tennis tillsammans... Vänta lite... Var han inte syster-son eller någonting i den vägen till Bertil Morén?...

OSKAR. Har ingen aning. Han kallade mig farbror i telefon.

ANNA. En blek och blyg och finmig pojke.

OSKAR (*skakar på huvudet*). Har inte den blekaste aning.

ANNA. Jo, nu har jag honom! Han hade förlorat sin mor på våren, stackars pojke. Hans far tog förlusten mycket hårt, vill jag minnas, och ville inte bo på sitt vanliga sommarställe det året. Det var därför Moréns tog hand om pojken.

OSKAR. Vad var hans far?

UNG MAN GÖR VISIT

ANNA. Jag tror han var lektor i kristendom och filosofi eller något sådant.

OSKAR. Det är mycket möjligt. Inte vet jag.

ANNA. Du sa att han ringde?

OSKAR. Ja.

ANNA. Besynnerligt. Efter alla dessa år. Vad ville han?

OSKAR. Det vet jag inte. Han bad att få komma upp och tala med mig.

ANNA. Det var en snäll pojke, vill jag minnas. Artig och väluppfostrad. Han var visst mycket fäst vid sin mor. När ska han komma?

OSKAR. Nu medsamma. Han ringde från en kiosk alldeles i närheten.

ANNA. Men vi måste ju gå på det där diplomatpartyt?

OSKAR. Måste vi verkligen det?

ANNA. Ja. Det är evigheter sen jag talade franska. Och jag vill se tokiga hattar.

OSKAR. Tokiga hattar! Som ni alla kommer att bära om ett par månader.

ANNA. Då är de väl inte tokiga längre, om alla bär dem. Då blir de ju normala. (*Efter en paus.*)

Besynnerligt. En söndagseftermiddag. Efter alla dessa år. Jag vill minnas att han var lite gymnastikär i Kerstin. Det är kanske hon som drar. (*Går mot dörren till höger och ropar.*) Kerstin!
— — — Kerstin! — — — Kom hit ett slag!

KERSTIN (*in. Ironiskt.*) Vad kan jag stå till tjänst med?

ANNA. Kommer du ihåg en pojke som du var till-

GUSTAF HELLSTRÖM

sammans med en av somrarna vi bodde på västkusten?

KERSTIN. Håller ni på med frågesport? Jag var tillsammans med så många.

OSKAR. Kommer du ihåg en pojke som hette Erland Sandberg?

KERSTIN. Jaså den! Jo då, mycket väl! Hur i all fridens namn har ni kommit att tänka på honom nu?

OSKAR. Han ringde för en stund sen.

KERSTIN. Vad ville han?

OSKAR. Han ville tala med mig.

KERSTIN. Tänker han anhålla om min hand? I så fall blir det blankt nej.

ANNA. Hur var det... brevväxlade ni inte?

KERSTIN. Man kan inte gärna brevväxla med någon som inte svarar. Han skrev några brev till mig. Jag skickade honom ett, säger ett vy, med vaktparaden på.

OSKAR. Varför just vaktparaden?

KERSTIN. Han skrev så sorgliga kärleksbrev, så jag tyckte jag skulle muntra upp honom nere i hans landsortshåla.

ANNA. Hjärtlös som alltid! Han hade förlorat sin mamma.

KERSTIN. Då tycker jag han borde ha skrivit till dig i stället.

OSKAR. Hurdan var han?

KERSTIN. Jag tyckte han var dum och larvig. Ska jag närmare precisera mitt omdöme skulle jag,

UNG MAN GÖR VISIT

med min nuvarande surt förvärvade människokännedom, snarast vilja beteckna honom som blåögd ända till svagsinhet.

OSKAR. Det är väl de flesta vid den åldern.

KERSTIN. Det var bra längesen du var femton år, pappa. Du har glömt hurdan man är vid den åldern. Jag vill bara upplysa dig om att när jag var åtta år gammal, visste jag mycket mer om livets hemligheter än jag vet nu. Jag visste till och med varför det i ena fallet blev en pojke och i ett annat en flicka.

ANNA. Kerstin! För Guds skull!

KERSTIN. Ja, jag vet att det är söndag. Men varför denna djupa indignation? Varför dessa brösttoner? Jag lärde mig hemligheten i skolan. Under rasterna. Faktum är att jag visste det. Och det vet jag inte nu. Och jag kommer förmodligen heller aldrig att få veta det så länge jag lever. Såvida inte biologerna tar av sig i skjortärmarna.

ANNA. Jag tycker inte om att du talar så. Jag är så rädd för att det är sådana där saker den där romanen som du håller på med kommer att handla om.

KERSTIN. Ta det lugnt, lilla mamma! Oroa dig inte i onödan! Den är inte halvfärdig än. Och om den nånsin blir det, blir den väl refuserad.

ANNA. Om det vore så väl! Nuförtiden tycker jag de ger ut vad som helst, bara det är tillräckligt oförblommerat.

GUSTAF HELLSTRÖM

KERSTIN. Milda makter, vilket obetalbart ord! Bara det borde öka honoraret med en hundralapp! Det skall jag låta en äldre tant säga i min roman: oförblommerat. Det blottar en hel värld, ett helt åskådningssätt, en hel livsfilosofi. Tack för ordet! (*Det ringer.*) Nu är det han som kommer! So long! Jag ska lägga sista hand vid min make up. Jag har, som ni ser, bara halva ansiktet färdigt. Och det finns en attaché på legationen som jag tänker vampa... So long!

OSKAR. Ska du inte stanna ett ögonblick och hälsa på honom?

KERSTIN. Vad ska det tjäna till? Jag har ju ingen korg. (*Går.*)

ANNA. Jag går också. Jag kan komma in och hälsa senare. Det är bäst att ni två är ensamma i början, så att han får tala om vad han vill. Men låt honom inte stanna för länge. Vi måste vara där i tid, innan trängseln börjar. Jag vill se hattar. (*Ut.*)

(*Hembiträdet in.*)

HEMBITRÄDET. Det är en ung man som söker kapten.

OSKAR. Bed honom komma in.

ERLAND (*in. Han är illa klädd och har en sliten portfölj i handen. Bugar.*) God dag, farbror Oskar.

OSKAR. God dag... Erland.

ERLAND. Farbror Oskar får ursäkta mig att jag tränger mig på på det här sättet, men...

OSKAR. Sitt ner!

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND (*sätter sig. Efter en paus.*) Farbror Oskar känner kanske inte igen mig?

OSKAR. Ska jag vara uppriktig, så måste jag erkänna att jag inte gör det. Men det är ju längesen jag såg dig sist. Du var ju bara pojken då. Och det var så många pojkar som gick ut och in hos oss om somrarna.

ERLAND. Ja, jag ber om ursäkt, men...

OSKAR (*efter en paus*). Är det någonting du vill att jag ska hjälpa dig med?

ERLAND. Det är lite svårt att förklara.

OSKAR. Du får väl försöka. Som jag sa dig när du ringde, har vi inte så lång tid på oss.

ERLAND (*ser på sina händer*). Jag vet inte riktigt, hur jag ska börja...

OSKAR. Behöver du hjälp? Jag menar: befinner du dig i... tillfälligt ekonomiskt trångmål?

ERLAND (*häftigt*). Nej, det är inte det! Jag vill inte att farbror Oskar ska tro att jag kommit hit för att tigga. (*Han ser på sin kostym.*) Min kostym är litet opressad. Men det regnade i går kväll, som farbror vet, och i dag är det söndag.

OSKAR. Det spelar väl ingen roll.

ERLAND. Det gör det på sätt och vis inte. Men en vårsöndag bör man ju se nypressad ut. Det hör liksom till. Allra helst i en stad som Stockholm.

OSKAR. Är du bosatt här numera?

ERLAND. Ja, det vill säga bara för tillfället.

OSKAR. Har du varit här länge?

ERLAND. Bara en sex veckor.

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Trivs du?

ERLAND. Det har jag inte tänkt på så noga.

OSKAR. Du säger kanske som det brukade heta förr i tiden: det är bara pigor som inte trivs.

ERLAND. Jag har inte haft tid att fundera på den saken.

OSKAR. Du har mycket att stå i?

ERLAND. Inte det heller, precis. Det vill säga: ibland har jag det. Men det är mig liksom likgiltigt, om jag trivs eller inte.

OSKAR. Tänker du stanna här länge?

ERLAND. Jag har inte gjort upp några planer. (*Efter en paus.*) Jag gör aldrig upp vad människor menar med planer.

OSKAR. Ja, vad kan jag göra för dig?

(*Erland tvekar, ser sig om mot den öppna dörren till höger.*)

OSKAR. Vill du att jag ska stänga dörren?

ERLAND. Jag tror det skulle gå lättare för mig, om jag visste att ingen annan än farbror Oskar hörde vad jag sa.

OSKAR (*går bort och stänger dörren, sätter sig igen vid skrivbordet*). Känner du dig tryggare nu?

ERLAND. Ja tack. (*Efter en paus.*) Se, saken är den, som jag sa i telefon, att farbror Oskar var så snäll mot mig den sommarn.

OSKAR. Det har jag inte något särskilt minne av.

ERLAND. Jo, det var farbror Oskar. Det var den sista lyckliga sommaren i mitt liv, fastän jag var mycket ledsen då, därför att mamma hade dött

UNG MAN GÖR VISIT

bara några månader innan. Farbror och tant Anna och Kerstin, ni var så förfärligt snälla. De mår bra hoppas jag?

OSKAR. Ja, de mår bra.

ERLAND. Jag har aldrig glömt den sommaren. Den står för mig i ett förklarat ljus. Allt var så vackert. Och så var jag så känslig just då för allt som var vackert och för alla som var snälla mot mig. Jag så att säga uppskattade det alldeles särskilt mycket då.

OSKAR. Lever din pappa?

ERLAND. Ja då! Men han bor inte längre i Södervik. När mamma dog och han gifte om sig, sökte han lektoratet i Västerhamn och flyttade dit. Han gifte om sig ett år efter mammas död.

OSKAR. Hur gammal är han?

ERLAND. Låt mig tänka efter... Han är väl femtifem skulle jag tro. Han var inte fyllda femti när mamma dog, så att det var ju inte underligt att han gifte om sig. Fastän jag för min del inte förstår hur han kunde... Inte med en sån människa som han gifte sig med. Men smaken är ju olika.

OSKAR. Ja, snälla du, i betraktande av att vi inte har så många minuter på oss, så får jag tyvärr be dig precisera syftet med ditt besök.

ERLAND (*ser sig än en gång om mot dörren*). Jag ville att farbror Oskar skulle tro på mig.

OSKAR. Jag förstår inte riktigt vad du menar. Tro på dig!

ERLAND. Just det!

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Är det — allt?

ERLAND. Ja, det är det enda jag begär. Inte att farbror bara ska säga att "visst tror jag på dig", utan att farbror verkligen gör det. Jag menar: så att jag känner det.

OSKAR. Men snälla du, det inser du väl att jag har lite svårt att lova en sådan sak med ens. Jag känner dig ju praktiskt taget inte det ringaste. Under sådana förhållanden är det väl lite mycket begärt att jag ska tro på dig med detsamma vi förnyar bekantskapen. Inser du inte det själv?

ERLAND. Jo. Men ibland hoppas man mot allt förnuft. Saken är den, ser farbror, att jag har det lite trassligt nu. Jag har till och med ett litet helvete. Och jag behöver någon som tror på mig.

OSKAR. Tror du inte på dig själv då?

ERLAND. Det gör jag. På sätt och vis. Innerst inne. Men ibland...

OSKAR. Nå då så! Alla har vi väl stunder då vi tvivlar på oss själva.

ERLAND. Inte på samma sätt som jag.

OSKAR. Det tror vi alla, när vi tvivlar. Det hör till sjukdomen.

ERLAND (*rycker till*). Vilken sjukdom menar farbror?

OSKAR. Tvivelsjukan. (*Efter en paus.*) Tror inte din pappa på dig?

ERLAND. Jag vill helst inte tala om pappa i det här sammanhanget.

OSKAR. Nå, då låter vi bli!

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Farbror Oskar förstår: om bara en enda människa ville tro på mig, så skulle det ljusna för mig. Nu går jag ibland omkring som i en dimma. Som i en Londonfog. Man vet inte var man är. Man vet att man måste bo nånstans i närheten. Men man kan inte hitta dit. Det dyker upp skuggor framför en och man frågar: vet ni var jag är? Men ingen kan ge besked. Det är som en mardröm.

OSKAR. Och du tror att jag kan upplysa dig om var du är?

ERLAND. Just det! Det behövs för resten ingen som visar vägen. Bara någon som säger att jag nog hittar hem. Bara någon som tror på mig. Så enkelt är det.

OSKAR. Det är minsann inte så enkelt, unge man.

ERLAND. Det tycks inte vara det. Det är som man hade hela världen emot sig. Ingen vill lyssna på en. Ingen har tid med en. Ingen har tid med att förstå.

OSKAR. Förlåt att jag frågar dig rentut: vad har du för yrke eller anställning?

ERLAND. Jag har inget särskilt yrke. Och för tillfället har jag ingen plats. Men det är bisaker. Det spelar ingen roll.

OSKAR. Inte?... Har du tagit studentexamen?

ERLAND. Nej, jag slutade i andra ringen. Jag stod inte ut längre. Jag tyckte det hela var hopplöst. Jag ville bort.

OSKAR. Vad har du tagit dig till sen dess?

GUSTAF HELLSTRÖM

ERLAND. Pappa skaffade mig plats i en bokhandel.

OSKAR. Trivdes du inte med det heller?

ERLAND. Jo, det gjorde jag nog. För resten var det likgiltigt vad jag blev. Huvudsaken var att jag kom hemifrån. Och så hade pappa en skolkamrat som var bokhandlare i Västerhamn. Han är ju själv född där. Det var på det viset jag kom dit. Det var innan pappa hade flyttat dit.

OSKAR. Och du trivdes med det?

ERLAND. Ja, det kan jag säga att jag gjorde. Men jag fick sparken. Saken är den att jag skulle jobba inne på lagret till att börja med. Men jag läste mest böcker. Och så sa chefen till mig att böcker fick jag läsa på fritiden och inte under arbetet. För resten gör det ingenting. Jag hade aldrig kommit någon vart på den banan i alla fall. Stå instängd bakom en disk i hela mitt liv. Jag resonerade som så att, herregud, man har ett enda liv! Och det skall man ödsla bort bakom en disk! Farbror förstår?

OSKAR. Det vet jag inte om jag gör. Det är ju ett snyggt, propert, omväxlande och intressant yrke. Och det föder ju sin man.

ERLAND. Men farbror måste väl medge att man ska ha bra små pretentioner på livet, om man ska nöja sig med något, bara därför att det är snyggt och propert och föder sin man, som farbror säger.

OSKAR. Vi kommer tydligen inte överens på den punkten. Hur gick det sen då?

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Jag stack till sjöss ombord på en långtradare. Jag låg ute i två år. Jag ville se livet.

OSKAR. Fick du det då?

ERLAND. Ombord på en långtradare? På en modern ordning där man ligger i hamn fyrtiåtta timmar för att lossa och lasta och sen ut igen? Då kan man likaväl ta hyra på en skärgårdsskorv som lägger till tio minuter vid varje brygga för att lossa pilsner och barnvagnar. Och så var det tid för mig att komma in i lumpen. Och det var ju också ett liv. Det var som om man fått mögel på själen. Och så rymde jag.

OSKAR. Var det inte oförståndigt?

ERLAND. Visst var det dumt. Men farbror Oskar förstår... Jag stod inte ut längre. Och när man inte gör det, så sticker man.

OSKAR. Det är väl inte ett vanligt sätt att bete sig på. Det stora flertalet gör det ju inte.

ERLAND. Nej, det är sant, men farbror måste förstå att jag är inte som flertalet. Det är just det som är knuten. När jag inte hårdar ut längre, så sticker jag.

OSKAR. Värnplikten varar ju inte hela livet igenom.

ERLAND. Ja, gör den inte det? Jag menar: på ett eller annat sätt? Alltid är det nån slags värnplikt som man ska in i, nån slags plikt som man ska fylla, fast man själv inte har lust.

OSKAR. Till exempel?

ERLAND. Alla människor fordrar ju till exempel att man ska bli något. Man ska ta en examen eller

GUSTAF HELLSTRÖM

skaffa sig utbildning i ett yrke. Man får inte lov att vara som man är. Man får inte lov att vara en fri människa. Alla säger: först måste du bli något. Sen får du vara fri. Människor förstår inte att det är detsamma som att säga till en fånge: här är din cell och här inne är du fri. Farbror förstår?

OSKAR. Det förefaller mig som om du kommit på kant med samhället?

ERLAND. Ja, det kan man ju också säga.

OSKAR. Är det någon särskild anledning som gör att du kommit på kant med det?

ERLAND. Å ja, nog har jag anledningar så det räcker. Det har väl strängt taget alla tänkande människor. Eller hur? Jag vet till exempel att farbror själv bråkade med sina överordnade i flottan och tog avsked därför att de stoppade farbror.

OSKAR. Hur vet du det?

ERLAND. Det talade pappa om.

OSKAR. Kära du, det finns inte, har aldrig funnits och kommer alldeles säkert aldrig att finnas ett samhälle som alla är till freds med. Ett fritt samhälle är en självmotsägelse. Samhället är en kompromiss.

ERLAND. Ja, jag vet det. Men se, farbror, jag begär ingenting annat av samhället än att få vara i fred. Och det får man inte. Det är det jag opponerar mig emot i mitt stilla sinne. Jag är ingen bråkmakare. Jag predikar inte på gator och torg. Jag säger inte ett knyst. Det kvittar mig lika hur

UNG MAN GÖR VISIT

samhället är. Jag vill bara vara i fred, utan att göra ett kryp för när.

OSKAR. Får du inte det då?

ERLAND. Nej.

OSKAR. Det låter mycket egendomligt.

ERLAND. Men det är sant.

OSKAR (*efter en paus*). Du nämnde nyss att du varit här i stan några veckor.

ERLAND. Ja, sex veckor. Det vill säga, egentligen har jag varit här längre. Jag ska säga som sanningen är: för sex veckor sen kom jag ut från Psykiatriska sjukhuset.

OSKAR. Jaså... av vilken anledning då?

ERLAND. De lät mig gå. Hade de hållit mig kvar längre hade jag blivit skvatt galen.

OSKAR. Du missförstår mig. Jag menade: av vad anledning kom du dit?

ERLAND. Jag blev lurad dit av pappa. Och så, förstås, låg min styvmor bakom det hela. När jag kom hem och hälsade på, sen jag muckat, skulle vi tala om mina planer för framtiden, pappa och jag. Och så blev det bråk. Jag hade en utmärkt idé. Jag ville ge mig ut på luffen. Jag ville vandra omkring ett par år och se mig riktigt omkring: Frankrike och Italien och Spanien och, ja, lite varstans.

OSKAR. Vad hade du för syfte med den planen?

ERLAND. Ja, ingenting annat än att jag ville se livet och känna mig som en fri människa. Och det är

GUSTAF HELLSTRÖM

- först när man känner sig fri som man kommer underfund med vem man är och vad man vill.
- OSKAR. Hur skulle du skaffa dig uppehälle under den där långvandringen?
- ERLAND. Upphållet klarar man alltid på något sätt. Jag har inga pretentioner på det materiella. Idén var för resten inte min. Den är gammal som gatan. Farbror har väl läst Eichendorffs "Ur en vagabonds levnad" eller Panait Istratis böcker. Så farbror ser att det där att vandra omkring och finna sig själv inte bara är rena, rama galenskapen.
- OSKAR. Att finna sig själv gör man väl först så småningom. Många gör det aldrig.
- ERLAND. Jag vet det. Men jag hör inte till dem.
- OSKAR. Jag förmodar att din pappa inte ansåg dina närmaste framtidsplaner vidare lämpliga?
- ERLAND. Just det! Och så blandade sig tanten i diskussionen.
- OSKAR. Förlåt, vem är tanten?
- ERLAND. Min styvmor. Jag kallar henne för tanten. Och då blev jag ursinnig. Hon har ju ingenting med mig eller min framtid att göra, eller hur? Och så drämde jag till henne.
- OSKAR. Du menar att du bar hand på henne?
- ERLAND. Ja, det låter ju snyggare att uttrycka det på det viset. Och så kom jag på Psykiatriska.
- OSKAR. Man kommer väl inte på sinnesvårdsanstalt för en sådan sak. Åtminstone inte enbart.
- ERLAND. Det är lite invecklat det hela, ser farbror. Allting har blivit så tilltrasslat. Saken är den att

UNG MAN GÖR VISIT

när jag låg i lumpen — jag var ombord på en jagare som låg på Hårsan, så for jag och en kamrat på hans motorhoj till stan en eftermiddag. När vi skulle tillbaka hade vi bråttom och han körde som en dåre. Hojen sladdade och vi åkte ut i landskapet. Han slog ihjäl sig och jag fick en ordentlig smäll i huvudet. Hjärnskakning. Jag låg några dar på sjukhuset.

OSKAR. Har du haft något men av det sedan?

ERLAND. Inte det minsta. Doktorn som skötte mig sa att jag hade en skalle som skulle klara sig till och med på en marknad i Delsbo. Men efter det där uppträdet med tanten ville pappa att jag skulle gå till en läkare, en vän till honom. Jag var så trött på allt bråket så att jag gick med på förslaget. Doktorn var för resten en snäll gammal farbror. Tyckte jag då. Vi kom riktigt bra överens. Trodde jag. Vi pratade om mina privata förhållanden och allt möjligt annat också för resten. Jag var hos honom flera gånger. Jag var så naiv att jag inte förstod med detsamma att det var en komplott. (*Han reser sig upp.*) Men så en dag föreslog han att jag skulle lägga in mig på hospitalet i Västerhamn för noggrannare undersökning. Det vill säga: jag anade ingenting då heller. Men jag stegrade mig. Jag ville inte på några villkor in på hospitalet i Västerhamn. Hela stan skulle få reda på att jag suttit där och tro att det var något fel med mig. Men han övertalade mig. Och eftersom det var en hygglig gammal far-

GUSTAF HELLSTRÖM

bror, gick jag med på hans förslag att läggas in på ett sjukhus i en annan stad. Han talade så vackert. Han förklarade för mig hur lätt det skulle kännas för mig efteråt att veta, att det inte var något fel på mig. Han hade en vän som var läkare på Psykiatriskan i Stockholm. Han skulle skriva till honom och förklara lite hur det förhöll sig. Och så reste pappa hit upp med mig. (*Efter en paus.*) Det hela var en komplott, förstår farbror Oskar. En infernalisk komplott! Ingenting annat! De ville ha mig förklarad sinnessjuk, tanten och pappa.

OSKAR. Ta det lugnt! Sätt dig ner! Hetsa inte upp dig!

ERLAND. Men farbror måste väl förstå! När jag kom underfund med att det var en komplott, höll jag på att bli galen. Jag blev desperat och sattes in på en hård avdelning. Men allt det där vill jag inte tala om. Jag kom ut till sist. Pappa for hit och hämtade mig. Men jag vägrade blankt att följa med honom till Västerhamn. Jag sa honom att om han inte lämnade mig i fred, skulle jag ställa till skandal. Jag sa honom att han inte hade någon som helst rätt över mig. Jag sa . . .

OSKAR. Ta det nu lugnt! Sätt dig ner!

ERLAND (*sätter sig*). Farbror får förlåta mig. Men när jag tänker på hur gement det hela var . . . Jag hade ju inte gjort en mask för när, innan jag drömde till min styvmor. Och det hade hon förtjänat.

UNG MAN GÖR VISIT

OSKAR. Hetsa inte upp dig!

ERLAND. Nej, jag är lugn nu. Fullkomligt lugn. Det är bara det att jag ser rött, när jag tänker på det.

OSKAR. Har du inte haft någon förbindelse med din pappa sen dess?

ERLAND. Nej. Innan han hoppade upp på tåget — det skulle just gå och folk började titta på oss, för vi grälade ju och jag var kanske högljudd — stack han till mig en hundralapp. Jag ville inte ta emot den, men för att det inte skulle bli ett nytt uppträde i sista minuten tog jag emot den. Jag vill inte se honom mera.

OSKAR (*efter en paus*). Detta är ju förfärligt. Det är mycket sorgligt. (*Ser på honom.*) När allt kommer omkring är han ju din far.

ERLAND (*reser sig igen*). Han är inte min far!

OSKAR. Du menar att du inte längre hyser några sonliga känslor för honom?

ERLAND. Han är inte min far. Jag vet inte bestämt vem som är min far. Men jag har mina misstankar.

OSKAR. Hur ska jag förstå det?

ERLAND. Pappa och mamma hade inga barn. Jag är bara deras adoptivson. Jag kom underfund med det så småningom. Sedan mamma var död. Mäniskor är så vänliga med sådana upplysningar. Jag fick reda på vad hon hade dött av för sjukdom. Och så småningom tog jag reda på lite av vart och kom underfund med att hon aldrig hade kunnat få några barn.

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Men det hindrar ju inte din pappa från att ha varit din riktiga far.

ERLAND. Jo, det gör det. Efter vad jag kan räkna ut, så är min riktiga mor pappas syster.

OSKAR. Vad kommer dig att misstänka det?

ERLAND. Å, en hel del saker.

OSKAR. Har du träffat henne?

ERLAND. Faster Lotten? Ja då, många gånger.

OSKAR. Också sen du misstänkte att hon var din mor?

ERLAND. Ja då.

OSKAR. Har hon aldrig låtit dig känna att hon är din mor?

ERLAND. Nej, aldrig. Farbror förstår: hon gifte sig med en prälle några år efter det jag föddes, och hennes man vet säkert inte om att hon hade haft barn innan. Präster gifter sig inte med kvinnor som har oäkta barn.

OSKAR (*efter en stund*). Och din far då?

ERLAND. Såvitt jag kan komma underfund med var han en mycket berömd man. Nästan världsberömd. Han var uppfinnare. Han tog livet av sig. Han var visst en mycket orolig människa. Det är väl från honom jag har fått oron i kroppen.

OSKAR. Vad kommer dig att tro att just han skulle vara din far?

ERLAND. En hel del saker.

OSKAR. Fick du ärva honom?

ERLAND. Nej, det fick jag inte. Det har jag för resten aldrig tänkt på.

OSKAR. Varför tror du att han är din far?

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Han hette Erland, liksom jag.

OSKAR (*efter en lång paus*). Erland... Du säger att han var uppfinnare och tog livet av sig?

ERLAND. Ja.

OSKAR. Det fanns en uppfinnare med det förnamnet.

Han tog livet av sig. Om jag minns rätt dog han utfattig.

ERLAND (*efter en paus*). Farbror förstår hur besynnerligt det hela är. Det är som om ingenting var riktigt att hålla i. Man vet inte vad som är fantasi och vad som är verklighet. Och för resten vad är fantasi och vad är verklighet? Jag har funderat mycket på den saken. Det är så tilltrasslat det hela. Pappa och mamma är inte min far och mor. Jag går och gissar mig till vilka som är mina föräldrar. Jag vet inte var jag kommer ifrån. Men är det inte likadant med alla människor, när det kommer till kritan? Man vet inte var man kommer ifrån och man vet inte vart man går.

OSKAR (*otåligt*). De flesta människor vet ju vilka deras föräldrar är. Du är ett av undantagsfallen.

ERLAND. Ja, är jag det? I grunden, menar jag. Innerst inne. Vi vandrar alla omkring i en dimma. Vi är alla gåtor. Ta det allra minsta lilla kryp till exempel!

OSKAR (*avbryter honom*). Har ingen talat om för dig att det är en tämligen enkel sak för ett adoptivbarn att få reda på vilka som verkligen är dess föräldrar?

ERLAND. Nej, det visste jag inte. Kan man det?

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Det har man, om jag inte missminner mig, kunnat i många år.

ERLAND (*efter en paus, rycker på axlarna*). Saken intresserar mig inte längre.

OSKAR. Du föredrar gåtfullheten och mystiken?

ERLAND. Nej, det är helt enkelt det att det numera kvittar mig lika vem som är min riktiga far och mor. Har de inte brytt sig om mig förut, lär de väl inte göra det nu heller. Jag har andra problem att slåss med nu.

(*Oskar ser på sitt armbandsur.*)

ERLAND. Jag förstår att jag tar upp farbrors tid. Jag ska inte störa längre. (*Reser sig.*) Jag ber så mycket om ursäkt... Men jag hade hoppats...

OSKAR. Du får försöka precisera vad det är du hoppades på, när du ringde upp mig.

ERLAND. Jag hade hoppats att farbror skulle tro på mig. Men nu förstår jag att jag misstagit mig. Annars har jag...

OSKAR. Vad är det du har?

ERLAND (*öppnar sin portfölj, som han rotar i*). Jag har några papper... (*Ler.*) Jag har så mycket grejor i den här portföljen, lite underkläder och rakdon och sånt. Och så papper... Jo, här har jag. (*Tar upp en bunt maskinskrivna sidor.*) På Psykiatriskan skrev jag ner mitt livs historia för att förklara, hur det hade kommit sig och varför jag har blivit som jag är. Och vad jag vill med mitt liv... med mitt planlösa liv. Jag trodde kanske att farbror ville titta på de där papperna.

UNG MAN GÖR VISIT

OSKAR (*tar papperen*). Sätt dig ner.

(*Erland sätter sig, medan Oskar blåddrar i papperna.*)

OSKAR. Ja, det är mycket det här! Det hinner jag inte gå igenom nu. Men låt mig tänka ett ögonblick. (*Lägger papperen ifrån sig på bordet.*) Låt oss utgå ifrån att jag tror på dig. Eller kanske rättare: låt oss utgå ifrån att jag förstår dig eller i varje fall gör mitt bästa för att förstå dig. Låt oss säga att din belägenhet och dina svårigheter gör mig ont. Men jag har ju bara hört din syn på saken. Eller läst den, när jag nu har hunnit gå igenom de här handlingarna.

ERLAND (*häftigt*). Det är sanning vartenda ord jag skrivit.

OSKAR. Det bestrider jag inte. Men jag kan inte heller bekräfta det. Det finns någonting som heter att man måste höra också motparten.

ERLAND (*med stigande häftighet*). Det vill jag inte. Det går jag inte med på. I så fall är det ingen mening med att jag kom och besvärade farbror.

OSKAR. Är du inte väl kategorisk i dina villkor, min gosse? (*Det knackar på dörren.*) Ett ögonblick! (*Reser sig upp och går mot dörren. Bjuder honom en cigarrett ur sitt etui.*) Vill du ha en cigarrett? Tändstickor står där på bordet. (*Går ut och stänger dörren efter sig.*)

(*Erland tänder cigarretten och drar några djupa bloss. Ser sig omkring, som om han först nu kommit in i rummet. Tar upp en fickspegel och*

GUSTAF HELLSTRÖM

en kam ur bröstfickan, kammar håret, rätar till halsduken, drar upp skjortärmarna för att dölja manschetterna och borstar av rockkragen med händerna.)

(Oskar in, sätter sig vid skrivbordet.)

ERLAND. Jag hoppas farbror inte tror att jag vill göra mig bättre än jag är. Jag har mina fel. Det har vi väl alla. Jag är häftig av mig. Jag kan inte rå för det.

OSKAR. Om man vet med sig att man har ett fel, bör man väl försöka att arbeta bort det.

ERLAND. Ja, jag vet det. Men om just det felet är baksidan på ens goda sida?

(Oskar skakar på huvudet.)

ERLAND. Precis som pilen på en medalj. Menar farbror att man ska slipa bort den? Om ens häftiga lynne kommer sig av att man har rätt och står på sin rätt? Ska man då bara tuga och ta emot? Pappa talade om att farbror själv, när farbror var vid flottan...

OSKAR. Snälla du, det där är ett så invecklat spörsmål att vi inte kan reda ut det nu. Det är inte mig det är fråga om utan dig. Vad vill du egentligen att jag ska göra för dig? För övrigt; hur kom du att tänka på just mig?

ERLAND. Jag hade hoppats att farbror skulle förstå mig.

OSKAR. Vad hade du för anledning till det?

ERLAND. Pappa hade talat om för mig att farbror... det där med flottan.

UNG MAN GÖR VISIT

OSKAR (*irriterad*). Ja, det har du ju redan sagt. Men varför kom du då inte tidigare?

ERLAND. Jag visste inte förrän i går att farbror bodde i Stockholm. Men så såg jag farbrors porträtt i tidningen. Och då tänkte jag: Kanske farbror kan rädda mig, kanske han förstår mig? Och så tittade jag efter i telefonkatalogen och såg var farbror bodde, och så ringde jag i dag.

OSKAR. Vad hoppades du att jag skulle rädda dig ifrån?

ERLAND. Från misstanken att jag inte är klok.

OSKAR. Det förstår du väl att jag inte kan. Ett sådant intyg kan bara en psykiatriker utfärda. Det vet du väl?

ERLAND. Jag tror inte på dem. Jag vill inte ha med dem att göra. De är i komplott.

OSKAR. Så illa ställt är det väl inte. Tvärtom hör man ju ständiga klagomål över att de har diame-tralt motsatta uppfattningar i många fall.

ERLAND. Vad är det då för mening med att skaffa sig intyg från dem? Om jag så gick till tio eller till hundra och hälften av dem intygade att jag var klok och resten att jag var galen? Det förstår jag inte.

OSKAR. Det är i alla fall den enda utvägen som står till buds.

ERLAND. Då får det vara som det är. Då får jag försöka slå mig igenom på egen hand. (*Efter en paus.*) Det blir svårt. Farbror förstår, det är inte

intyg jag behöver. Det är tro. Någon som tror på mig. Farbror förstår inte vad det vill säga, ingen människa på jorden som inte har varit med om det själv har en aning om vad det vill säga att inte veta om man anses för klok eller galen. Jag menar inte om man är normal, för det lär ju ingen människa vara. Men så pass att man går och gäller för att vara något så när normal, både för andra och för sig själv. Allra mest för sig själv. Farbror förstår inte vad det vill säga att tvivla på en sådan sak. Det är en misstanke som äter sig inåt och inåt. Det är till slut som om hjärnan och hjärtat hade blivit myrstackar. Myrstackar med pissmyror i. Det där att varje morgon man vaknar säga till sig själv: Du är kanske inte klok? Det har skrivits så mycket om i tidningarna de sista åren att man slåss för friheten och att utan frihet finns det inte något liv som är värt att leva. Men de vet inte vad de talar om, så länge de inte känt vad det vill säga att slåss med sig själv för att övertyga sig om att man inte är galen. Farbror förstår: det är en kamp för friheten, varje dag, varje minut på dagen. Och natten också för resten. Det blir till sist en fix idé: är det jag som har orätt och har alla de andra rätt? Farbror förstår?

OSKAR. Ja, det kan jag nog göra.

ERLAND. Jag undrar det. För i så fall skulle farbror också förstå vad det betyder för en att det finns en enda människa här på jorden som tror

UNG MAN GÖR VISIT

på en. Det betyder allt. Så enkelt är det. Det behövs inte mer för att en människa ska känna sig fri.

OSKAR (*tänder en cigarrett. Efter en paus.*) Jag har suttit och funderat. Jag har ett förslag att göra dig. Jag träffar i eftermiddag en person — en svåger till mig. Han är jurist.

ERLAND. Känner han pappa?

OSKAR. Det kan jag så gott som svära på att han inte gör. Han har sin verksamhet förlagd till en helt annan del av landet. Nå, det utgör ju visserligen i och för sig inte något hinder för att de skulle kunna känna varandra. Men jag kan ju i förbigående fråga, om han är bekant med din pappa. Skulle det visa sig att han är det, ska jag låta ämnet falla. Om inte, kan jag lägga fram saken för honom. Det är en mycket klok man. Går du med på det?

(*Erländ ser misstroget på honom. Tiger.*)

OSKAR. Som du ser handlar jag fullt öppet och ärligt gentemot dig. Jag kunde ju ha talat med honom utan att på förhand nämna något till dig om att jag tänkte göra det.

ERLAND. Tänker farbror tala om för honom vad jag heter?

OSKAR. Det har jag ingen anledning till, om du inte vill det.

ERLAND. Jag vill det helst inte. Jurister lägger sin näsa i allt.

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Du har ju ingenting ont gjort. Det är ju ingenting brottsligt i att ha blivit sinnesundersökt.

ERLAND. Det är det visserligen inte. Men man blir misstänksam, när man har det som jag. Man litar inte mera på människor.

OSKAR. Du litar ju på mig.

ERLAND. Det gjorde jag inte, men jag hoppades. Farbror var snäll mot mig den där sommaren. Och så kom jag ihåg vad pappa talat om om farbror.

OSKAR. Då resonerar jag alltså med min svåger om saken. Och så... (*Tar en fickalmanacka ur bröstfickan.*) Låt mig se, måndag... upptagen... tisdag... går inte heller... onsdag... ja, jag vet inte riktigt... Det bästa vore om du gav mig ditt telefonnummer, så kunde jag ringa upp dig och bestämma tid, då vi kunde talas vid närmare.

ERLAND. Jag träffas inte på telefon.

OSKAR. Jaså... Nå din adress då... Jag skickar dig ett kort.

ERLAND. Jag har ingen adress.

OSKAR. Men du bor väl någonstans?

ERLAND. Inte för tillfället.

OSKAR. Menar du att du inte har tak över huvudet?

ERLAND. Inte just nu.

OSKAR. Men du måste väl ligga någonstans?

ERLAND. De sista nätterna har jag legat ute på Djurgården.

OSKAR. Men detta är ju ohyggligt.

ERLAND. Å, det är inte så farligt med det. Det är

UNG MAN GÖR VISIT

inte det värsta. De sista nätterna har det varit rätt så skapligt. Riktigt vackert. Man ligger bland blå-sippor och vitsippor och man vaknar vid fågel-sång. Det känns lite ruggigt på mornarna. Det tar några minuter, innan blodet kommer i om-lopp igen.

OSKAR. Vad lever du på?

ERLAND. Den första tiden hade jag ju hundralappen som pappa gav mig. En vecka jobbade jag som springschas. Och så har jag varit diskare på restaurang. Man behöver så lite, när man inte har några pretentioner. Den sista veckan har jag inte haft någon plats. Jag har helt enkelt inte brytt mig om det. Men i morgon får jag väl se mig om efter något jobb. Det reder sig alltid.

OSKAR. Men när du inte har någon anställning, hur får du dagarna att gå?

ERLAND. Då sitter jag på stadsbiblioteket och läser.

OSKAR. Vad läser du?

ERLAND. Jag läser dikter.

OSKAR. Vad då för något?

ERLAND. Ja... Ekelöf och Lindegren och Vennberg... Ja, farbror vet...

OSKAR. Nej, det vet jag inte. Men det gör detsamma. (*Efter en kort paus.*) Det är kanske en god och nyttig lektyr, om och när man har tid.

ERLAND. Ja, men jag har tid. Jag läser också de äldre: Bo Bergman och Ekelund och Österling och Lager...

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Ja, tack du, det räcker! Läser man inte Fröding och Heidenstam nuförtiden?

ERLAND. Det har jag också gjort. Jag har till och med läst Tegnéer, "Mjältsjukan" tycker jag särskilt om. (*Efter en paus.*) Men kvällarna kan vara svåra ibland. Som härom kvällen. Då kände jag mig alldeles särskilt visnen. Men då tänkte jag på Lagerkvists "Det är vackrast när det skymmer..."

OSKAR. Vad är det för fel på en sommarmorgon? Solen som går upp. Dimmorna som skingras. Och så ligger fjärden där spegelblank!

ERLAND. Ja, det är nog alldeles riktigt. Men jag tycker bäst om skymningen, den där föreningen av skönhet och förgängelse: "Allt är mitt och allt skall tagas från mig. Inom kort skall allting tagas från mig..."

OSKAR (*ler*). En livränta kan ingen ta ifrån en.

ERLAND. Men om pengarna blir värda mindre och mindre?

OSKAR (*ler*). Jaså, du har reda på det!

ERLAND. Man läser ju tidningarna.

OSKAR (*åter allvarligt*). Men inser du inte att detta är fruktansvärt?

ERLAND (*ler också*). Att penningvärdet — som det kallas — sjunker, menar farbror?

OSKAR (*otåligt*). Jag menar: inser du inte att du befinner dig i en ohållbar situation?

ERLAND. Jag vet inte. Jag tar en dag i sänder.

OSKAR. När du inte arbetar, vad lever du på då?

ERLAND. Jag har alltid sparat en slant innan jag

UNG MAN GÖR VISIT

lämnar ett jobb. Jag är så liten i maten. Jag har inga behov. Jag röker knappast och jag dricker ingen sprit.

OSKAR. Det var förståndigt. Det hedrar dig.

ERLAND. Å, det är ingenting att skryta med. Saken är den att jag inte tycker om sprit. Jag tycker att den smakar illa. Och så tycker jag att livet är tillräckligt konstigt utan att man behöver göra det snurrigare genom att supa sig full.

OSKAR. Man kan ju bruka den med måtta!

ERLAND. Vad är det för mening med det? Farbror måste väl medge att det bara är ett självbedrägeri. Man tar ett par glas för att förgylla upp tillvaron. Och några timmar efteråt är den precis likadan igen. Vad är det för mening med det? Det har jag aldrig förstått. (*Efter en paus.*) För resten, när allt kommer omkring behöver man så lite. Man tänker alldeles för mycke på mat och dryck.

OSKAR. Har du ätit nånting i dag?

ERLAND. Jag drack en kopp kaffe i dag på morgonen.

OSKAR. Men snälla du, du inser väl att du inte kan fortfara på det här sättet länge till?

ERLAND. Ännu så länge har det gått. Man får ta dagen som den kommer. Som jag sa farbror Oskar för en stund sen är det inte det värsta. Det värsta är det andra: det där som gnager inom en. Ibland tänker jag: en regnig och blåsig natt när hösten kommer, kanske jag går in på ett poliskontor och säger: "Här har ni mig! Nu orkar jag inte längre! Nu orkar jag inte längre slåss för min frihet och

GUSTAF HELLSTRÖM

mitt förnuft. Sätt mig i en cell! Kör till Beckomberga! Samhället har rätt och jag har fel!" (*Efter en paus.*) Men när jag har kommit så långt, tänker jag: "N e j d u! Du ska inte ge tappt!" (*Efter en paus.*) Det finns en brygga längst ute vid Blockhusudden som det är bra att hoppa i från. Och så har jag i alla fall segrat. De har inte fått mig levande. Jag har bestämt själv över mitt öde. Jag har offrat mitt liv för min frihet! Jag har segrat genom att dö.

OSKAR (*tar diskret upp sin plånbok*). Låt mig tänka efter. (*Ser i sin fickalmanacka.*) Har du lust att komma hit och äta middag hos oss på onsdag?

ERLAND. Tack snälla farbror, det skulle vara roligt att träffa tant Anna och Kerstin.

OSKAR. Och så kan vi talas vid i lugn och ro. Och så... ta det här! Ät dig ordentligt mätt varje dag och skaffa dig ett rum.

ERLAND (*reser sig häftigt upp*). Men farbror Oskar, jag har inte bett om pengar! Jag är ingen tiggare!

OSKAR. Det vet jag. (*Det knackar på dörren.*) Ta nu det här som ett tecken på att jag tror på dig. (*Det knackar på nytt.*) Kom in!

(*Anna in, stannar i dörren.*)

OSKAR. Det här är Erland Sandberg. Du minns, Bertil Moréns systerson.

ANNA (*går fram till Erland*). God dag, Erland.

ERLAND (*bugar*). God dag, tant Anna!

ANNA. Det var längesen.

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Jag tycker det är som i går. Tant Anna är sig alldeles lik.

ANNA. Du smickrar mig. Men så har du i stället förändrat dig så mycket mera.

ERLAND. Ja, mycke.

ANNA. Har du varit i Stockholm länge?

ERLAND. Bara en liten tid.

ANNA. Vad tar du dig för?

ERLAND. Å, jag ser mig omkring lite grand.

OSKAR. Han sitter på biblioteket om dagarna.

ANNA. Håller du på med din licentiatavhandling.

ERLAND. Nej, det gör jag inte.

ANNA. Nej, det kan jag väl tänka. Ännu har du väl inte hunnit så långt i dina studier.

ERLAND. Nej, det har jag inte.

OSKAR. Jag har bett Erland komma hit och äta middag hos oss på onsdag.

ANNA (*ger sin man en snabb blick*). Det var roligt. Välkommen! Vi äter klockan sex.

OSKAR. Var är Kerstin?

ANNA. Hon är inne på sitt rum.

OSKAR. Kerstin!

RÖST (*från kulisserna*). Ja, pappa!

(*Kerstin in. Tvärstannar i dörren, när hon får se Erland.*)

OSKAR. Känner du inte igen Erland?

KERSTIN (*efter en paus*). Jo... Jo, visst gör jag det.

(*Går fram till honom och räcker honom en slapp hand.*) Hej på dig, Erland! Det var längesen!

ERLAND. Det är sex år sen.

GUSTAF HELLSTRÖM

KERSTIN. Har du varit här länge?

ERLAND. En tid bara.

OSKAR. Han går på biblioteket.

KERSTIN. Du menar väl inte att du licar redan.

OSKAR. Han läser dikter. Lagerlöf...

KERSTIN. Tant Selma har väl aldrig publicerat några dikter, efter vad jag vet.

ERLAND. Farbror Oskar menar Lagerkvist.

OSKAR. Och Österling och Bergman.

KERSTIN. Du förstår, Erland, pappa läser bara skaldersom sitter i Akademien. Men fråga honom om försäkringspremier, ska du få höra. Har han inte velat försäkra dig redan?

ERLAND (*ler*). Jag är nog inte prima liv. Jag...

OSKAR. Nej, nu måste vi ge oss av! (*Till Erland.*)
Damerna ska gå och se på tokiga hattar.

ANNA (*till Kerstin*). Pappa har bjudit Erland hit på middag på onsdag. Då får ni uppliva gamla minnen.

KERSTIN. Så tråkigt. Då är jag upptagen.

ANNA. Det har du inte talat om!

KERSTIN (*ger Anna ett tecken med ögonen*). Det har du glömt. Jag talade ju om för dig i går att vi var några kamrater som kommit överens... (*Ger henne ett nytt tecken.*)

ANNA. Ja visst, det hade jag glömt!

KERSTIN (*till Erland*). Mamma börjar tappa minnet.

ANNA. Jag måste göra det. Ja, kära Erland, då får du nöja dig med att sällskapa med oss gamla.

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND (*bugar*). Ja, tant Anna. Det...

ANNA (*räcker honom handen*). Alltså: onsdag klockan sex.

ERLAND. Tack, tant Anna.

(*Tar alla i hand, bugar än en gång vid dörren till hallen. Oskar följer honom ut. Anna och Kerstin ser mot dörren och stirrar sedan på varandra. Oskar in. De stirrar på honom.*)

KERSTIN (*efter en paus*). Varför i hela fridens namn bjöd du honom på middag?

ANNA. Det undrar jag också.

OSKAR. Varför skulle jag inte göra det? Vad är det för fel på det?

KERSTIN. Såg du inte?

OSKAR. Såg vad?

KERSTIN. Att han är på dekis.

ANNA. Ja, jag måste också säga att han såg besynnerlig ut.

KERSTIN. Menar du verkligen att du inte la märke till hur han såg ut?

OSKAR. Jag märkte inte något särskilt.

KERSTIN. Du behöver tydligen gå till en ögonläkare.

ANNA. Varför sa du att du var upptagen på onsdag?

KERSTIN. Därför att jag inte vill sitta en hel kväll och idissla barndomsminnen med honom.

OSKAR. Varför inte det?

KERSTIN. För det första var han alltid larvig. Och nu är han förfallen. Såg du inte att han hade smutsig krage och solkiga manschetter och sorg-

GUSTAF HELLSTRÖM

kanter på naglarna och att han verkade otvättad, hela karlen, och att hans kläder såg ut som om han hade legat i dem i veckor. Såg du verkligen inte det? Och så luktade han snusk. Faktiskt! Jag kände det, när jag tog honom i hand.

ANNA. Ja, nog tyckte jag också att han hade en besynnerlig lukt när man kom honom nära.

KERSTIN. Hoppas att han har tagit ett gammalt hederligt renlighetsbad till onsdag.

OSKAR. Det kommer ju inte att göra dig någonting, eftersom du inte behagar vara hemma.

KERSTIN. För en gångs skull tänkte jag inte på mig själv utan på mina föräldrar. Men allvarligt talat: det är kusligt.

OSKAR. Vilket?

KERSTIN. Att en människa kan förfalla så fullständigt på några år.

OSKAR. Ska vi gå nu?

ANNA. Ja, det är på tiden.

(Ut i tamburen, följd av Oskar. Kerstin blir stående en stund. Oskar vänder sig om.)

OSKAR. Nå, ska du inte komma med nu och vampa attachéer?

KERSTIN. Jag står och undrar på en sak. Vem är det som har sagt att en människa ska ha möjlighet er inom sig att kunna förfalla. Men hon ska inte göra det!

OSKAR. Det är Goethe.

KERSTIN. Är du säker på det?

UNG MAN GÖR VISIT

OSKAR. Nej, det är jag inte. Men jag antar det. Han har ju sagt allting.

ANNAS RÖST (*från tamburen*). Kommer ni inte snart?

KERSTIN. Vi kommer! Men kusligt är det! Han faktiskt skrämde mig.

(*Oskar och Kerstin ut.*)

RIDÅ

Andra akten

Samma rum som första akten, på kvällen samma dag. När ridån går upp, står scenen tom några ögonblick, varpå dörrarna till höger öppnas och Anna kommer in vid sidan av sin bror Åke, följd av Oskar och Kerstin.

ÅKE. Tack, kära Anna, för middan! Hammelsadeln var utsökt.

ANNA. Vad var det för fel på svampsoppan?

ÅKE. Inget, kära du.

ANNA. Ni gamla ungarlar i landsorten är en skräck för en värdinna. Era hushållerskor skämmer bort er i hopp om att ni skall gifta er med dem, när ni blir orkeslösa. Maten blir er gud, och den som lagar den åt er blir er gudinna.

ÅKE. Jag är rädd för att jag är en obotlig agnostiker. Eller är det din uppfattning att tron kommer medan man äter?...

OSKAR (*har stängt dörrarna till matsalen och går fram till ett cigarrskåp*). Vill du ha en havanna eller något lättare? Hur skulle det smaka med en liten Corona?

UNG MAN GÖR VISIT

ÅKE (*tar sig på pulsen*). Jag ska känna efter...

Å jo, det går nog. I synnerhet som Kerstin och jag ska gå på teatern och det inte blir mera nikotin i kväll.

KERSTIN (*tänder en cigarrett*). Har du glömt att du lovat bjuda mig på supé efteråt?

ÅKE (*snoppar omsorgsfullt sin cigarr*). Nej, men då tänker jag bara röka en liten cigarrcigarrett. Vid min ålder...

OSKAR. Vad vill du dricka?

ÅKE. Jag tror att jag ska nöja mig med en slät kopp kaffe.

OSKAR. Hur skulle det vara med ett glas punsch?

ÅKE. P u n s c h ! Nuförtiden! Min mage är för ärevördig för att tåla direkta förolämpningar.

OSKAR. Du kan börja med en bottenskyla. Sen får du se. Men mer än två glas får du inte.

ÅKE. Är det något alldeles non plus ultra?

OSKAR. Du ska få se, gamle gosse. (*Ut, medan han tar upp nyckelknippan ur byxfickan.*)

(*Hembiträdet in med kaffebrickan.*)

ANNA. Vill Ella vara snäll och ta in två punschglas.

HEMBITRÄDET. Ja frun. (*Ut.*)

ANNA (*snabbt med låg röst*). Säg Åke... avråd honom!

ÅKE. Från vad?

ANNA. Den där pojken som han har talat om under middan.

ÅKE. Kära du, det vet jag inte om jag kan. Jag är inte advokat. Jag är domare. Jag ger inte råd;

GUSTAF HELLSTRÖM

jag frikänner, när jag kan; och jag faller, när jag måste.

ANNA. Men när jag nu ber dig!

ÅKE. Är det så riksviktigt?

ANNA. Ja, det är det.

ÅKE. På vad sätt då?

ANNA. Jag kan inte förklara det i en handvändning.
Men det är mycket, mycket viktigt.

(Hembiträdets in med punschglaset, följd av Oskar som har en literbutelj i handen. Han går fram till Åke och håller upp buteljen framför honom, visar etiketten.)

OSKAR *(stolt)*. Läs!

ÅKE *(tar på sig glasögonen, läser och ser på Oskar)*.

Vad menar du: Pris 70 öre litern! Det var mig en gammal uv. Den hör ju nästan till inkunablerna.
Är den drickbar?

OSKAR. Du får se.

ÅKE. Var har du fått tag i en sådan dyrgrip?

OSKAR. Jag fick fem buteljer på min femtiårsdag av en gammal vän.

ÅKE. Heder åt en sådan givare. Det kan man kalla verklig vänskap. Ett enastående bevis på aktning och tillgivenhet.

OSKAR. Han fick ärva ett litet lager efter sin pappa.
Jag har räknat ut att den här buteljen måste vara senast från 80-talet.

KERSTIN *(serverar kaffet)*. Hur många sockerbitar, morbror?

ÅKE *(tar upp en liten silverdosa ur fickan)*. Tack

UNG MAN GÖR VISIT

inga. Jag har eget socker, både i västfickan och i kroppen.

OSKAR (*serverar punschen*). Nu får du inte röra kaffet, innan du smakat på punschen. Egentligen skulle du inte ha tänt cigarren heller.

ÅKE. Det blir allvarligare och högtidligare för var stund som går. (*Läppjar på glaset och ser sedan Oskar djupt i ögonen.*)

OSKAR. Nå, vad säger du?

ÅKE. Låt mig hämta mig först. (*Läppjar än en gång.*) Jag ser syner och jag hör röster: "Stöd mig ej, låt mig falla, paradiset jag såg..."

KERSTIN. Morbror är oanständig! Komma och citera Jairi dotter i samband med punsch!

ÅKE. Förlåt mig, unga dam! Men när allt kommer omkring så är det inte så blasfemiskt som det kan låta. Det var ett jordiskt paradiset som plötsligt öppnade sig för min inre syn. Du förstår det inte. Men pappa gör det.

OSKAR. Jag är tio år yngre än du. Den verkliga guldåldern kom jag för sent till. Men jag har hört talas om den.

ÅKE. Man skulle egentligen skriva sina memoarer mera med ledning av lukten och smaken än av synsinne och fakta. Då skulle de bli mycket mera suggestiva. Jag ska säga dig, unga dam, att den här drycken på några ögonblick har väckt till liv inom mig en hel epok, en tid, då det ännu inte hade funnits några världskrig och då de helt enkelt ansågs omöjliga. En tid, då det var lätt — åtmin-

GUSTAF HELLSTRÖM

stone relativt lätt — att leva, då både världs- och livsbilden var något så när helgjutna och stabila; då man trodde på framtiden och människorna. Jag har en hel del att vara tacksam för här i livet. Men när allt kommer omkring är jag allra tacksammast för att jag föddes tillräckligt tidigt för att få se åtminstone en sista skymt av den epoken, att jag fick smaka på hur livet kan vara.

KERSTIN. Å ja, det var väl inte alla som hade det så bra som ni privilegierade. Tänk på arbetarna!

ÅKE. Du har alldeles rätt. På ett sätt. Men å andra sidan hade de något som vägde upp i andra vågskålen. De hade idealism. De bar den heliga elden inom sig.

ANNA. Nå men kvinnorna då? Mamma brukade tala om på gamla dar som änka, när hon såg hur nästa generations kvinnor fick vara med och delta i mannens nöjesliv... Hon talade om alla kvällar som pappa var ute och roade sig och hon fick sitta hemma och läsa läxor med oss barn och stoppa strumpor och lappa och laga. Jag minns själv de kvällarna. Någon gång kunde det hända att pappa tog mamma med på teatern. Men under mellanakten gick han och hans kumpaner ut i kaféet och drack punsch. Damerna fick sitta kvar och knapra på teaterpraliner.

KERSTIN. Såna knölar!

ÅKE. Kära ni, ni gör vad ni kan för att besudla

UNG MAN GÖR VISIT

mina dyrbara minnen. Men ni lyckas inte. De åren då jag var student och notarie i hovrätten var de lyckligaste i mitt liv.

OSKAR. Det är en fråga jag ofta har ställt mig: varför gick det som det gick?

ÅKE. Det skall jag säga dig. Idyllen är någonting som vi människor tröttnar på i längden. Jag vet det själv som i tretti år suttit som borgmästare i en idyll. Idyllen är skapad för änglarna i himlen och inte för oss människor.

ANNA. Men det är väl idyllen vi alla innerst strävar efter?

ÅKE. Ja, det bör väl Oskar veta som är försäkringsdirektör. Ni försäkringsbolag lever ju på människors längtan efter idyllen. Men faktum är att vi inte trivs med den i längden. Hade vi gjort det, hade historien sett ut på ett helt annat sätt.

KERSTIN. Jag tycker att din syn på historien är mycket flack, morbror, mycket ytlig.

ÅKE. Det tvivlar jag inte på. Som jag sa alldeles nyss: de åren, då jag var student och notarie i Svea hovrätt var inte bara de lyckligaste i mitt liv. Jag tror att de överhuvudtaget var de lyckligaste i hela mänsklighetens historia. De som hade något kände sig på det hela taget trygga. De som inte hade något var vissa om att morgondagen var deras. Det är en smakfråga vilket som är att föredra: tryggheten för dagen eller vissheten om framtiden.

KERSTIN. Tack! Jag föredrar båda.

GUSTAF HELLSTRÖM

ÅKE. Här var det fråga om ett alternativ och inte om ett perfekt samhälle.

ANNA. Jag får då säga att det är ingenting annat än olyckor och förfall nuförtiden. Och jag tycker för min del att rena självbevarelseinstinkten borde förbjuda oss att direkt invitera olyckan till vårt middagsbord.

OSKAR (*går fram till skrivbordet och tar en bunt papper som han lämnar till Åke*). Här har du de där papperen jag talade om under middagen.

ÅKE (*medan han bläddrar i dem förstrött*). Redan Hjalmar Söderberg — med vilken jag inom parentes en gång hade nöjet och äran att dricka whisky — redan han sa att man bör dra gränser kring sitt medlidande. Annars härdar man inte ut.

OSKAR. Ta och titta på de där papperen lite grand. (*Åke fortsätter att bläddra, ler ett slag*.) Vad ler du åt?

ÅKE. Det var ett lustigt uttryck han hade.

OSKAR. Han har åtskilliga lustiga uttryck och observationer. (*Efter en paus, medan Åke fortsätter att bläddra*.) Vad har du fått för uppfattning om pojken?

ÅKE. Jag har ingen bestämd åsikt alls. Kan helt enkelt inte ha det ännu.

OSKAR. Jag tänker inte på den juridiska eller psykologiska sidan av saken. Jag menar rent allmänmänskligt.

ÅKE. Jag är böjd för att tro, att om jag vore i dina kläder skulle jag göra som Pontius Pilatus: två

UNG MAN GÖR VISIT

mina händer. Du kan ju göra det med en hundralapp.

ANNA. Jag har precis samma mening som Åke.
(*Oskar ger henne en irriterad blick utan att svara.*)

KERSTIN. Det har inte jag.

ANNA. Det förvånar mig inte alls. När har du haft samma åsikt som jag? Men i våra dar, när staten har tagit hand om den sociala omvårdnaden, så bör den enskilde vara befriad från den plikten.

OSKAR. Staten är en maskin. Den vård den ger går mer eller mindre efter en mall. Det är den personliga kontakten, den personliga hjälpen som gör störst nytta. Åtminstone i det här fallet.

KERSTIN. Jag ser saken på ett helt annat sätt. Jag har inte formulerat den riktigt ännu. Men sedan jag hört allt pappa berättat vid middan ser jag Erland mera som en personifikation eller en symbol.

ANNA. Du med dina symboler! Det är ett ord som du har fått på hjärnan.

ÅKE (*till Kerstin*). Symbol för vad?

KERSTIN. Ja, det är det jag inte kan säga ännu. Naturligtvis är han miljöskadad och ärftligt belastad och allt det där. Men på samma gång är han en symbol eller en personifiering av allt det vi unga har att dras med, det hemlösa och rotlösa, det förvridna och mardrömsaktiga, det där som han själv sa till pappa om att vi alla är skuggor i dimman. (*Skakar på huvudet.*) Jag kan ännu inte uttrycka det klarare.

GUSTAF HELLSTRÖM

ÅKE (*till Oskar medan han fortfarande bläddrar i papperen*). Det tycks vara en mycket egocentrisk herre den här.

ANNA. Det är väl alla ungdomar nuförtiden.

ÅKE. Jag är nästan böjd att hålla med dig. Både individuellt och generellt.

ANNA. Ja, inte sant? Det är som om de trodde att det inte existerade några andra människor här på jorden än de. Den som är över tretti anser de redan hopplöst förlegad.

ÅKE. När allt kommer omkring tar de bara skadan igen. I vår ungdom fick vi ta alltför mycket hänsyn till dem som var äldre än vi. (*Till Oskar.*) Men för att återgå till den där pojken: jag förstår inte riktigt ditt syfte.

OSKAR. Syftet? Behöver man verkligen ha det i ett fall som detta? Om du med syfte menar en plan, så har jag det inte. Han kom upp och anförtrödde sig åt mig. Och jag kom underfund med att han befann sig i en ytterst beklaglig belägenhet.

ANNA. Säg likaväl rentut att han kom upp och tiggde.

OSKAR (*irriterad*). Han bad mig inte om pengar. (*Till Åke.*) En människa som inte har förtärt mer än ett par koppar kaffe de senaste dygnet kan man ju inte låta gå ifrån sig tomhänt.

ANNA. Ingen behöver svälta i det här landet. Man kan inte öppna en tidning utan att läsa om att det inte finns tillräckligt med arbetskraft. Pojken är

UNG MAN GÖR VISIT

ju frisk och stark. Det behöver väl inte vara så svårt för honom att förtjäna sitt uppehälle.

OSKAR. Det har han ju också gjort!

ANNA. Men arbetet har inte passat honom! Han är asocial och arbetskygg. Vad vill han? Vill han bli statsråd med samma?

ÅKE. Kära Anna, jag tror att du har en smula missuppfattat eller underskattat betingelserna för att bli statsråd. Det finns de som påstår att det inte är en sinekur.

ANNA. För resten uppmanas man ju jämt och samt att inte ge understöd åt tiggare.

OSKAR. Han har inte tiggat!

ANNA. Förlåt, snälla du, men avbryt mig inte! Det är den sista resten av ridderlighet man kan begära.

ÅKE. Också den kommer att försvinna med det hundra procentiga förverkligandet av behörighetskraven.

ANNA. Man uppmanas jämt och ständigt att inte ge direkt understöd åt dörrknackare och sådana individer utan i stället hänvisa dem till en eller annan hjälporganisation.

ÅKE (*till Oskar*). Att du gav honom en hacka förstår jag. Det hedrar ditt goda hjärta.

ANNA (*häftigt*). Det är inte det! Här är det inte fråga om gott hjärta eller ens hjärtnupenhet. Den här historien ligger på ett helt annat plan.

KERSTIN. Förlåt att jag säger det: men jag tycker

GUSTAF HELLSTRÖM

att det här börjar bli obehagligt. Vad går åt er, gamla förståndiga människor?

ÅKE. Alltså: jag förstår att du avfärdade honom med en hacka. Men om jag har fattat saken rätt vill du inte stanna vid det.

OSKAR. Jag vet inte när eller var jag vill stanna.

ÅKE. Du har, såvitt jag vet, inga som helst skyldigheter mot honom?

ANNA. Vi känner honom praktiskt taget inte ett skvatt.

OSKAR. Du har i varje fall gjort ett djupt intryck på honom.

ANNA. Han hade ju förlorat sin mor och jag tyckte det var synd om honom. Det var allt.

ÅKE. Hela hans uppträdande, så som du relaterat det, tyder på att pojken är i trängande behov av vård.

OSKAR. Alldeles givet. Han behöver någon som tar hand om honom.

ANNA. Men varför just vi?

OSKAR. Varför? Därför att han har vänt sig till oss.

ÅKE. Det är ju inte alldeles uteslutet att han verkligen har en skruv lös.

OSKAR. Jag har en stark misstanke om att han verkligen blir sinnessjuk, ifall han inte behandlas på ett riktigt sätt.

ÅKE. En sådan behandling kan varken du eller någon annan som inte är specialist ge honom.

ANNA (till Åke). Vad som förvånar mig är att Oskar inte för ett ögonblick tycks ha kommit på den tanken att han helt enkelt har blivit lurad. Det

UNG MAN GÖR VISIT

finns många sätt att tigga på. Man behöver inte nödvändigtvis sträcka ut handen och säga: "Snälla goda herrn, ge mig en slant, jag är hungrig!"

OSKAR. Jag upprepar än en gång: han har inte tiggat om pengar. Han påpekade flera gånger att mat för dagen och tak över huvudet inte var hans största problem.

ANNA. Erland kommer från ett bildat hem och drar sig för att säga sanningen.

OSKAR. Jag förstår inte varför du har fattat en sådan motvilja mot pojken. Han har ju inte gjort dig något ont.

ANNA. Jo, det har han.

OSKAR. På vad sätt då?

ANNA. Det borde du förstå själv. Antingen vill du inte. Eller också ljuger du och hoppas att vi ska tro dig. Eller också ljuger du för dig själv. Omedvetet, av ren självbevarelseinstinkt.

KERSTIN. Det här börjar bli verkligt ruskigt. Får jag göra en indiskret fråga?

ANNA. Jag tycker du aldrig gör annat.

OSKAR. Avbryt henne inte. Vad var det du ville fråga om?

KERSTIN. Det var en idé som plötsligt for genom mitt huvud. Är Erland på något sätt släkt med oss?

ANNA. Hur skulle han kunna vara det?

KERSTIN. Ja, det var bara en idé. Han kunde till exempel vara min halvbror. Jag menar att det bakom er ömsesidiga bitterhet låg någon gammal

GUSTAF HELLSTRÖM

romantisk historia som nu plötsligen dyker upp som fan ur flaskan.

ANNA. Jag förstår inte var det romantiska skulle ligga i det?

KERSTIN. Ja, Erland kunde ju till exempel vara son till pappa.

ANNA. Du pratar så att öronen håller på att falla av en. Pappa och jag hade ju varit gifta i många år, innan Erland föddes. Dumheter! Romangriller! Ska du ha också det med i den där boken du skriver på?

OSKAR. Nej, Erland är inte min son.

ÅKE. Jaså, unga dam, du skriver en roman?

KERSTIN. Mamma! Du är den lösmyntaste människa jag känner. Du tror att hemligheter är till bara för att ropas ut på gator och torg.

ANNA. Det slapp ur mig. Det var du själv som provocerade mig.

ÅKE. Jag har svårt att dela Annas uppfattning om att han skulle ha kommit hit enbart för att tigga.

OSKAR. Naturligtvis!

ANNA. Varför naturligtvis?

ÅKE. Man tigger inte middagskrischan genom att bara be en praktiskt taget främmande människa om att han skall tro på en. Det är för omständligt, för långsökt.

ANNA. Han ville väl väcka medlidande.

KERSTIN. Jag tror morbror Åke har fel i det här fallet. Jag skulle mycket väl kunna tro honom om det. Han verkade ovanligt naiv i många saker den

UNG MAN GÖR VISIT

sommaren jag träffade honom. Nästan så att man undrade om han inte var en smula bakom flötet. Och sedan breven som han skrev.

ÅKE. Vad var det med dem?

KERSTIN. De var på samma gång barnsliga och över-spända. De handlade mest om Gud och själarnas förening.

ÅKE. Det är det många som har skrivit om före honom. Och blivit världsberömda på det.

KERSTIN. Du menar väl inte att han skulle vara ett geni?

ÅKE. Du ska inte lägga in mera i mina ord än de kan bära.

ANNA. Å ja, är han ett geni så klarar han sig alltid.

ÅKE. Det är inte så säkert. Historien kan visa exempel på motsatsen. Men i så fall är det ingenting att göra åt honom.

ANNA. Det är just vad jag har sagt hela tiden!

OSKAR. Man behöver ju inte vara sinnessjuk eller ett geni eller bådadera för att söka få ett intyg på att man inte är galen. Jag tror att vi alla fyra skulle arbeta med näbbar och klor för att bli kvitt en sådan misstanke och vara tacksamma mot dem som ville hjälpa oss med det.

ÅKE. Alldeles säkert!

OSKAR. Nå då så!

ANNA. Vad jag gärna skulle vilja veta är vad du tänker göra med honom sedan? Du har gett honom en slant i dag. Du har bjudit honom hem till onsdag. Ska du släppa honom sedan?

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR. Jag har ju redan sagt att det vet jag inte ännu.

ÅKE. Det är enligt min mening det väsentliga. Det är något som tål att allvarligt tänka på.

OSKAR. Om Anna inte vill träffa honom mera, kan hon ju ha blivit upptagen på onsdag.

ANNA. Vad skulle det hjälpa? Förstår du inte att det redan är för sent! Olyckan är skedd! Det är det förfärliga. Förstår du inte det?

ÅKE (*skakar på huvudet*). Jag för min del förstår ingenting av det här. Om Oskar av en eller annan anledning vill hjälpa pojken, kan han ju inte träda din eller Kerstins rätt för nära i någon nämnvärd mån. Det regnar ju inte in på er. Ni behöver ju för resten aldrig träffa honom. Vill Oskar hjälpa pojken, kan det ju ske på ett för er smärtfritt sätt. Det finns ju postgång i landet.

ANNA. Du förstår inte.

ÅKE. Alldeles riktigt. Och jag förstår mindre och mindre, ju mer ni talar om saken.

ANNA. Jag skall säga dig som det är. Och sen får Kerstin anse mig lösmünt eller inte. Du är min ende bror och jag vet att du kan bevara en hemlighet. Jag anar vilka skäl Oskar har, fastän han söker dölja dem genom att tala om allmänmännisklighet. Jag har anat det hela eftermiddagen.

OSKAR. Säg det då! Jag tror att det är bäst för oss båda att vi en gång får tala ut med varandra i en annan människas närvaro.

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. När allt kommer omkring och än en gång:
är han min halvbror?

ANNA. Dumheter! (*Till Åke.*) Om Oskar ville vara
ärlig mot sig själv, skulle han erkänna att det inte
är Erland han vill hjälpa. (*Reser sig upp upp-
rörd.*) Jag ber dig, Oskar, låt honom inte komma
in i vårt liv! Jag ber dig! Jag ber dig här, i
Kerstins och Åkes närvaro.

KERSTIN. Men mamma, vad går åt dig?

OSKAR. Kerstin! Låt mamma vara! Du förstår inte
det här.

KERSTIN. Jag gör tydligen inte det.

OSKAR. Sätt dig ner, Anna. Ta det lugnt. Låt oss
resonera så sansat som möjligt.

ANNA (*till Åke*). Det är inte alls Erland han innerst
inne vill hjälpa. Det är fråga om Håkan.

ÅKE (*efter en paus*). Håkan?

OSKAR. Jag försäkrar dig, Anna, jag svär vid allt
som dyrt och heligt är att jag i det ögonblicket,
då jag beslöt mig för att ta hand om Erland,
inte tänkte på Håkan.

ANNA. Inte medvetet kanske. Men innerst inne. Du
hade inte hjärta att låta honom gå. Men du tänkte
inte ett ögonblick på mig. Hade du gjort det, hade
du hållit mig utanför din hjälpverksamhet. Du
kunde, som Åke sa, ha bett honom upp på ditt
arbetsrum och stuckit till honom en slant då och
då, utan att jag hade vetat om det.

OSKAR. Jag talade ju om för dig att han skulle

GUSTAF HELLSTRÖM

komma hit upp, innan jag visste hur han hade det ställt.

ANNA. Du hade inte behövt säga mig vad det var han ville dig.

OSKAR. Ja, du har fullkomligt rätt. Det kunde jag ha gjort, och det borde jag ha gjort. Det var ett mycket stort misstag.

ANNA. Och nu är det som det är! Nu är det ohjälpligt! (*Till Åke.*) Det här är avlat som Oskar betalar. Det förstår jag mycket väl. Han försöker göra det gjorda ogjort. Men han tänker inte ett ögonblick på vad det betyder för mig.

ÅKE (*skakar på huvudet*). Detta är hebreiska för mig.

KERSTIN. För mig också.

ÅKE. Ska vi inte försöka byta samtalsämne.

ANNA. Som om det skulle hjälpa! Oskar har i dag för andra gången förstört vårt äktenskap. Och nu är det ohjälpligt!

ÅKE. Det var hårda ord.

ANNA. Jag vet det. Det är därför jag använder dem. Han är en gravskändare. Det är vad han är! Ingenting mer eller mindre! Han har grävt upp ett minne som det har tagit mig år att vårda. (*Till Oskar.*) Har jag inte rätt?

(*Oskar svarar inte.*)

ANNA. Du medger det! Varför gjorde du det då?

OSKAR. Det har jag försökt förklara.

(*Kerstin reser sig upp och går mot dörren.*)

ANNA. Var ska du ta vägen?

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. Jag tänker gå in till mig. Jag vill inte vara med längre.

ANNA. Det skulle inte skada dig att stanna kvar. Du kunde få stoff till ett par kapitel till i din roman.

OSKAR (*tar hennes hand*). Gå du in till dig, Kerstin. Det är kanske det förståndigaste.

KERSTIN. Ni ska inte tro att det är av feighet som jag inte vill stanna, att jag inte vågar se sanningen i ögat. Men jag vill inte se gamla människor klä av varandra nakna, bara för att visa mig tapper. Allra minst människor som jag håller av. (*Ut.*)

OSKAR (*efter en paus till Åke*). Saken är den att vi har hållit Håkans öden hemliga.

ÅKE. Så?...

OSKAR. Anna och jag ansåg det var bäst så.

ANNA. Vi vet inte ens om han är död eller om han ännu är i livet.

ÅKE. Inte?

OSKAR. Kära Anna, han är alldeles säkert död. Det tror du själv också. Det finns praktiskt taget bara en möjlighet på tusen att han ännu skulle vara i livet.

ANNA. Ja, jag har trott det. Men nu har jag börjat tvivla igen.

OSKAR. Hade han varit i livet skulle han ha låtit höra av sig.

ANNA. Ja, om det hade gått honom bra.

ÅKE. Han skulle väl snarare ha gjort det om det hade gått honom illa.

GUSTAF HELLSTRÖM

ANNA. Erland vill ju inte på något villkor ha någonting med sina föräldrar att göra.

ÅKE. Jag vet inte om jag tycker att jämförelsen är riktigt lyckad. Ni är ju Håkans köttsliga föräldrar.

ANNA. Vad spelar det för roll?

ÅKE. Har ni inga lagliga bevis på att han är död?

OSKAR. Nej.

ÅKE. Jag har levat i den tron att han stupade i kriget.

Att han dog som en hjälte.

OSKAR. Det är Annas version.

ANNA. Det är vad jag vill tro och jag tror det.

ÅKE (*till Oskar*). Det är alltså förklaringen till att ni aldrig annonserade hans död.

OSKAR. Det kunde vi ju inte.

ÅKE. Detta är alldeles nytt för mig. (*Efter en paus.*)

Vad ger dig anledning tro att han stupat i kriget?

OSKAR. Sannolikhetsberäkning till en början. Sedan ... en legend ... Vi vet att han var i Paris strax innan kriget började.

ÅKE. Skrev han till er då?

ANNA. Han har aldrig låtit höra av sig med en rad sen han lämnade Sverige.

ÅKE. Men han reste ju ut och fick plats i en exportfirma i Paris?

OSKAR. Det var vad Anna och jag kom överens om att säga. Jag hade en bekant i Paris på den tiden som var generalagent för trä och stål. Och så fann jag på historien om att han fått anställning hos honom. Vi tyckte det var bäst så.

UNG MAN GÖR VISIT

ANNA. Han rymde hemifrån. Oskar och han kom inte överens.

OSKAR (*till Åke*). Det var inte alltid så lätt. (*Till Anna.*) Så mycket måste du i alla fall medge.

ANNA. Oskar behandlade honom inte på det riktiga sättet.

OSKAR (*till Åke*). Han var vad man kallar ett problembarn.

ANNA. Och hur hade han blivit det? Han var uppfostrad för strängt. Han skulle drivas fram. Och så kom han aldrig ur trotsåldern.

OSKAR. Han hade ett mycket svårt lynne.

ANNA. Håkan var en snäll och medgörlig pojke, bara man tog honom på det rätta sättet.

OSKAR (*till Åke*). Anna menar att han var snäll och medgörlig, bara han fick sin vilja fram. Han var mycket svår att få ordning på. Och det var så mycket svårare som han alltid fick medhåll av sin mamma.

ANNA. Har du verkligen panna att säga att jag höll med honom? Jag har varit så lojal mot dig i det fallet som någon hustru och mor nånsin har kunnat vara. Jag vet inte en enda gång, då han kommit till mig och beklagat sig, som jag inte gjorde allt vad jag kunde för att tala honom till rätta.

OSKAR. Det kan göras på många sätt. Man kan låta en människa känna att man tar parti för henne utan att bokstavligen ge henne rätt.

ANNA. Menar du verkligen att jag inte skulle ha låtit honom känna att jag var hans mor? Skulle

GUSTAF HELLSTRÖM

jag ha varit en av dessa gifta kvinnor som ställer sin man i främsta rummet och ger honom rätt i allt? Det kunde jag inte! Har jag någonting att förebrå mig, så är det att jag inte lät honom känna ännu tydligare att jag stod på hans sida. Hade jag gjort det, hade han åtminstone skrivit till mig i hemlighet. Nu gjorde han inte det. Är det inte bevis nog på min lojalitet mot dig?

OSKAR. I varje fall kom han att hata mig.

ANNA. Det gjorde han visst inte. Men han hade inte något förtroende för dig.

OSKAR. Förtroende kan bara existera, då båda parterna är pålitliga. Håkan var opålitlig. I allra högsta grad.

ANNA. Inte gentemot mig. Till mig anförtrorde han sig. (*Till Åke.*) Du måste förstå min situation, hur förfärlig den var. Människor talar ibland om att någonting är hjärtslitande. Jag vet vad det vill säga. Jag har fått uppleva det i flera år. Jag vet vad det vill säga att år efter år inte få visa vad man känner för sitt eget barn. Och vad nyttade det till? Jag bara gjorde situationen omöjligare. Det blev resultatet av det hela.

ÅKE (*som under replikskiftet mellan Oskar och Anna bläddrat i Erlands papper, synbart plågad*). Och så rymde han?

OSKAR. Först blev han relegerad från skolan. Han hade slagit en lärare.

ANNA. Han gav honom bara en örfil.

OSKAR. Han ansåg sig ha mothåll av honom.

UNG MAN GÖR VISIT

ANNA. Det hade han också. För resten var den karlen allmänt avskydd.

OSKAR. Och efter en lektion klappade han till honom ute i korridoren.

ÅKE. Ja, jag vill minnas att Anna skrev att ni hade bekymmer för honom och att han bytte läroverk. Men eftersom hon inte lämnade några närmare upplysningar ville jag inte fråga om orsaken.

ANNA (*till Åke*). Det vackraste hos Håkan var hans rättskänsla. Det fanns ingenting han reagerade så våldsamt mot som orättvisor. Inte bara när det gällde honom själv. Han tog alltid den svagares parti. Jag såg det många gånger under sommarferierna. Han vågade sig på pojkar som var mycket större och starkare än han. Hans rättskänsla . . .

OSKAR. Hans rättskänsla . . .

ANNA. Ja, just den! Och den hade han ärvt av dig. (*Till Åke.*) Det är det jag inte förstår hos Oskar, att han aldrig såg hur lik Håkan var sin far.

ÅKE. Jag tyckte att han snarare bråddes på mödernet.

ANNA. Till det yttre ja. Men lynnet, sättet att reagera. Vad var det som gjorde Oskar omöjlig i flottan?

ÅKE. Omöjlig? Han hade ju en lysande karriär.

ANNA. Som han förstörde, därför att han kritiserade sina överordnade vid diskussioner och i tidningsartiklar. Och det gjorde han av rättskänsla. Han kunde inte tåga och ville inte tåga.

ÅKE. Nå ja, men det har han ju inte förlorat på

GUSTAF HELLSTRÖM

i längden. Han har det ju betydligt bättre som det nu är.

ANNA. Men det är den likheten som Oskar inte vill se.

OSKAR. Är du så säker på det?

ANNA. I så fall skulle du ha visat mera förståelse för honom.

OSKAR. Kanske just därför.

ANNA. Vad menar du? Skulle du velat gå omkring som förbigången kapten?

OSKAR. Det menar jag inte. Men jag vet vad det kostar på att ständigt stå i opposition.

ÅKE. Du stod ju inte ensam. Du hade ju många som delade din uppfattning.

OSKAR. Det hade jag visserligen. Men inte i de läger där jag ville ha mina meningsfränder. Det var inte från liberaler eller sossar eller högern som jag ville ha stöd utan från mina yrkeskamrater. Jag lämnade flottan som en slagen hjälte. (*Efter en paus.*) Och det har senare visat sig att de andra hade rätt. Utvecklingen — som ingen då kunde förutse — gav dem rätt.

ANNA. Det är en annan sak. Men likheten mellan dig och Håkan . . . rättskänslan.

OSKAR. Låt oss inte tala om den längre i det här sammanhanget.

ANNA. Hade Håkan haft förtroende för dig hade han bett dig om pengarna och inte behövt förfälska ditt namn.

UNG MAN GÖR VISIT

OSKAR (*till Åke*). Han skrev mitt namn på ett bankpapper.

ANNA (*till Åke*). Som det nu var kunde han inte vända sig till Oskar. Han kunde inte. Han insåg det hopplösa i det.

ÅKE. Vad var det för slags papper?

OSKAR. Det var en check. Han hade fått tag i min checkbok. Det var för resten inte svårt. Den låg alltid i min mellersta skrivbordslåda. Han hade fått tag i nyckeln. De kände till honom på banken. Han hade ibland hämtat pengar där för min räkning. Ingen misstänkte något. Det var först ett par dagar senare som jag kom underfund med hur det förhöll sig. Jag skulle ta ut pengar. På samma gång passade jag på att se om mina räkenskaper stämde med bankens. Och då fann jag att jag tagit ut ettusen kronor mer än vad mina anteckningar visade. Kassörskan klarade upp mysteriet för mig...

ÅKE (*efter en lång stund*). Vad sa han, när du...

ANNA. Då hade han redan rymt.

OSKAR. Han hade gått mycket planmässigt till väga.

Det var skärtorsdagen han var inne på banken, strax innan den stängdes. Han var bjuden till en kamrat ute på landet över påsken och reste samma eftermiddag. Det vill säga: det var vad han sa till oss. Anna, Kerstin och jag hade rest till Dalarna. På onsdagen efter påsk gick jag in på banken. Håkan skulle komma tillbaka på kvällen samma dag. Men han kom inte. Jag ringde till kamratens

GUSTAF HELLSTRÖM

föräldrar och fick veta att han aldrig varit där. Han hade inte ens varit bjuden dit.

ÅKE. Men det var ju inte så lätt ens före kriget att komma utomlands.

OSKAR. Han hade tagit ut pass till England, Tyskland och Frankrike. Och så hade han ju en veckas försprång.

ÅKE. Och sen har ni aldrig hört från honom?

ANNA. Vi spårade honom till Paris.

OSKAR (*till Åke*). Det var en ren tillfällighet. En ung affärsman ringde till mig en sex veckor senare och bad att få framföra en hälsning till mig från en Håkan Lagerlund som sagt att han var i släkt med mig. De hade träffats på ett nattkafé uppe i Montmartre. Mannen var något svävande i sina uppgifter. Jag misstänkte att det var någonting han sökte dölja för mig. Jag bad om ett sammanträffande. Så småningom fick jag ur honom att Håkan suttit med en kokott vid bordet bredvid. Affärsmannen var i sällskap med några parisvenskar. Håkan hade vänt sig till dem, höjt sitt glas och sagt: Hälsa hem till Sverige och hälsa direktör Lagerlund i Svecia, när ni kommer till Stockholm! Och så hade han plötsligt brustit i gråt och sagt att han morgonen därpå skulle inställa sig i Toulon. Han hade tagit värvning i Främlingslegionen. Han hade varit ganska berusad. Affärsmannen och hans vänner fann det hela pinsamt och bröt upp.

ÅKE. Och sen?...

UNG MAN GÖR VISIT

OSKAR. Sen är det ingenting mer. Jag har gjort efterforskningar. Men utan resultat. Någon svensk med hans namn har inte funnits i Främlingslegionen. I den försvinner man, som du vet, spårlöst, om man inte själv vill lyfta på slöjan.

ÅKE. Du vet alltså inte om han lever eller är död?

OSKAR. Det finns inte stora sannolikheter för att han är i livet. Du måste betänka allt som hänt sen dess. Han kan ha försvunnit under katastrofen i Frankrike. Han kan ha stupat i Tunis. Eller i Bortre Indien.

ANNA. Jag tror att han är död. Jag har trott det i flera år. Jag vill tro det! Jag tror att han har stupat som en tapper soldat för rättvisans och frihetens sak. Jag vill tro det. Innerst inne var han sådan.

ÅKE. Kära Anna, det tror jag också. Jag är övertygad om det.

ANNA. Men allra djupast inom mig finns det ett tvivel på att han verkligen är död. Det är underligt. Ibland händer det, när det ringer på dörren utan att det är någon som jag väntar, att hjärtat hoppar till på mig och jag tänker: det är kanske han! Och nu när Erland har kommit in i vårt liv!

ÅKE. Kära du, Erland och Håkan har ju ingenting med varandra att göra.

ANNA. Jag kan inte förklara varför. Jag kan bara säga hur jag känner det. Erland har väckt upp på nytt alla tvivel som det har tagit mig år att få makt över. Nu är jag tillbaka i samma ohyggliga

GUSTAF HELLSTRÖM

ovisshet som jag hade innan jag övertygade mig om att han var död. Kanske han lever. Kanske han sliter ont. Kanske han går och tigger på gatorna och inte har någonstans att sova på nätterna. Å, det förstår bara en mor vad det vill säga. Det är någonting som ni män inte kan fatta. Jag har burit honom under mitt hjärta. Jag har gett honom mjölk ur mitt bröst. Under tio år var han mitt enda barn. Och sen, när Oskar och han inte kunde dra jämt, var det till mig han kom. Och min lojalitet mot Oskar gjorde att jag måste förhärda mitt hjärta . . . Det var en sådan oändlig lisa, när jag till sist kunde övertyga mig om att han var död. Det var något så obeskrivligt ljuvt att tro att han inte behövde lida mera, inte slita ont . . .

OSKAR (*efter en lång paus, tar hennes hand*). Kära Anna.

ANNA (*drar sin hand undan hans*). Varför har du väckt honom till liv igen?

OSKAR. Det har jag ju redan sökt förklara för dig.

ANNA. Ja, du ville göra bot och bättring! Du vill försona vad du brutit mot Håkan! Du vill försöka skaffa dig ett gott samvete.

OSKAR. Jag svär på att jag inte tänkte på Håkan, då Erland bad mig om hjälp.

ANNA. Då var det ett självbedrägeri. Det var Håkan du ville hjälpa och inte Erland.

OSKAR. Det är du som har gjort Erland till Håkan, inte jag.

UNG MAN GÖR VISIT

ANNA. Jag vill inte ha någonting med honom att göra. Jag vill inte, kan inte! Jag önskar att han aldrig hade funnits till! Förstår du inte vad du har släppt in i vårt liv?

(Det blir tyst en lång stund.)

ÅKE *(ser på sitt armbandsur)*. Det börjar bli tid att gå på teatern. Kommer inte Kerstin snart?

OSKAR. Det gör hon säkert. När det gäller teatern brukar hon vara punktlig.

ANNA *(rycker till)*. Jag tyckte det ringde på tamburdörren.

OSKAR. I så fall går väl Ella ut och öppnar.

ANNA *(reser sig upp)*. Hon gick klockan sju... Jo, det ringer. Det är någon.

OSKAR. Jag ska gå och öppna. *(Reser sig och går ut.)*

ANNA *(stirrar mot tamburdörren, tar sig för hjärtat)*. Om det är han!

ÅKE *(reser sig också)*. Kära Anna, hetsa inte upp dig mer än nödvändigt. Sätt dig ner, är du snäll. *(Anna sätter sig. Åke håller hennes hand.)*

ANNA. Erland kan ha varit ett varsel...

KERSTIN *(in med långsamma steg)*. Vi får nog ge oss av nu, morbror, om vi ska hinna i tid till första akten. Någon bil lär vi inte få tag i så här dags i den här stan.

ÅKE. Jag har väntat på dig en lång stund.

KERSTIN. Var är pappa?

ÅKE. Det var någon som ringde. Han gick och öppnade.

GUSTAF HELLSTRÖM

(*Oskar in med några nejlikor i handen. Alla stirrar på honom och på nejlikorna.*)

ANNA. Blommor! Vem kommer med dem så här dags?

OSKAR. Det var Erland. De är till dig.

KERSTIN. Han är ju inte klok! Komma med blommor, när han inte har mat för dagen. Och nejlikor som är så dyra.

ANNA (*reser sig*). Var är han? Är han där ute?

OSKAR. Han har gått!

ANNA (*till Kerstin*). Gå och öppna fönstret och ropa efter honom. (*Går själv mot hallen.*)

OSKAR. Vart ska du ta vägen?

ANNA. Jag vill tala med honom. Han har kanske inte hunnit ut ur hissen ännu. (*Ut. Man hör henne ropa.*) Erland! Erland! Kom upp! Det är tant Anna!

KERSTIN (*vid fönstret*). Jag kan inte se honom.

ÅKE (*till Oskar*). Luktade han sprit?

OSKAR. Det kunde jag inte känna. Jag har ju själv förtärt sprit under och efter middagen.

ANNA (*in*). Han kommer. Han hade inte tagit hissen. Han hade inte hunnit nedför trapporna ännu.

OSKAR. Vad vill du honom? Nyss sa du ju att du inte ville se honom mera.

ANNA. Jag vill tala med honom.

ÅKE (*till Kerstin*). Ska vi komma i tid till teatern...

KERSTIN. Ja, låt oss bara komma i väg!

UNG MAN GÖR VISIT

ANNA (*till Åke*). När reser du?

ÅKE. I morgon kväll.

ANNA. Ring till mig innan du far. (*Det ringer.*)

Det är han!

ÅKE. Adjö med er så länge.

(*Han och Kerstin ut, följda av Anna. Oskar blir stående i dörren till hallen.*)

ANNA (*in med Erland*). Sätt dig ner, Erland. Har du druckit kaffe?

ERLAND. Ja tack, tant. Jag drack kaffe på mjölkbaren efter middagen.

ANNA. Åt du där också?

ERLAND. Ja!

ANNA. Riktigt ordentligt?

ERLAND. Jadå!

ANNA. Kära hjärtandes!

OSKAR. Som du kanske förstår har jag talat om för tant Anna litet om hur du har det ställt.

ERLAND. Ja, jag förstår.

OSKAR. Jag hoppas att du inte tar illa upp?

ERLAND. Nej, det gör jag inte.

OSKAR. Ser du, tant Anna tyckte du såg lite blek ut, när ni träffades i eftermiddags och så undrade hon om du var sjuk.

ERLAND. Jag förstår.

ANNA. Kan vi hjälpa dig med någonting?

ERLAND. Nej då, visst inte, tant Anna! Det var bara det att jag fick en idé. Den kom så där alldeles av sig själv. Och så gjorde jag det. Jag har alltid varit sådan... så där spontan. Pappa sa alltid

GUSTAF HELLSTRÖM

att jag var obetänksam. Men jag kunde inte låta bli. Jag trodde att hembiträdet skulle komma och öppna. Men så kom farbror i stället. Det hade jag inte beräknat.

ANNA. Vad är det du säger du har gjort?

ERLAND. Jo, när jag hade druckit kaffe på mjölkbaren, gick jag och satte mig utanför Berns och hörde på musiken. Och så kände jag att jag måste tacka tant Anna och farbror Oskar, att jag ville låta er känna hur förfärligt tacksam jag är inte bara för det där lilla lånet farbror Oskar gav mig utan för att farbror vill hjälpa mig att komma till rätta med...

OSKAR. Snälla du, jag vet ju ännu inte vad jag kan göra.

ERLAND. Det förstår jag också. Men bara det att farbror ville... att farbror brydde sig om att ta sig an mig... (*Till Anna.*) Tant Anna förstår inte vad det betyder att vara misstänkt för att man inte är riktigt klok.

ANNA. Jo, det kan jag nog sätta mig in i.

ERLAND. Ja, inte sant! Till sist börjar man tvivla själv...

OSKAR (*avbryter honom*). Nå, din idé.

ERLAND. Jag ville bara visa min tacksamhet. Jag tänkte hit och dit. Så fick jag den här idén. Jag gick till Centralstation. (*Med ett leende.*) Jag känner till den rätt så bra, för jag har hållit till där rätt så mycket om kvällarna, när det varit kallt och ruskigt. Men till slut började polisen titta på

UNG MAN GÖR VISIT

mig. Och så blev det ju också bättre väder. Och så gick jag dit från Berns och köpte de där nejlikorna. Jag tänkte att kanske tant Anna skulle vilja ta emot dem. Tant var ju så förfärligt snäll emot mig den sommaren.

ANNA. Snälla du, jag vet inte om jag var särskilt snäll mot dig. Du hade förlorat din mor...

ERLAND. Tant förstår. Jag ville visa min tacksamhet på något sätt och jag visste att blomsterkiosken på Centralen är öppen om söndagarna...

ANNA. Snälla du, det var alldeles för mycket...

ERLAND. Jag förstår mycket väl att tant och farbror tycker att det är slösaktigt av mig. Men den dag ska komma, då jag ska kunna göra mer än rätt för mig. Bara jag kan klara upp det som för mig är allra viktigast.

ANNA (*sätter blommorna i en vas på Oskars skrivbord*). Det var vackert tänkt av dig, Erland.

ERLAND. Den här eftermiddagen har varit den lyckligaste på jag vet inte hur länge. Ni kan inte sätta er in i det! Ingen kan det som inte har varit med om det. När jag satt där utanför Berns och hörde på musiken... Det kändes så underbart... Att sitta där och veta att det i alla fall fanns någon människa som trodde på en. Det var som om hela livet förändrats på några timmar.

ANNA. Kära du...

ERLAND. Allting kändes så lätt. Jag visste att jag skulle lyckas. Jag kände mig så lycklig... Jag

GUSTAF HELLSTRÖM

skäms inte att säga det, fastän det låter larvigt, men jag kände mig så lycklig att jag började lipa. (*Anna tar upp sin näsduk och torkar ögonen.*)

ERLAND. Förlåt, snälla tant, det var inte min mening att göra tant ledsen.

OSKAR. Tant Anna är litet lättrörd av sig — lik-som du.

ERLAND. Pappa tycker tvärtom att jag är hård. Han brukade säga att mitt känsloliv var vad han kallar avtrubbat. Jag vet inte varför, men när han sa det tänkte jag alltid på mig själv som en blyerts-penna som spetsen gått av på. Och jag hade ingen pennkniv. Men jag visste med mig själv att bly-stiftet fanns inne i pennan.

ANNA. Kära hjärtandes!

OSKAR. Har du fått tag i ett rum?

ERLAND. Inte ännu.

OSKAR. Det är väl bäst att du gör det, innan det blir för sent på kvällen.

ERLAND. Å, det gör ingenting. Det är en sådan vacker kväll. Och så har jag faktiskt inte tänkt på det ännu... För resten blir det lite svårt. Jag har inget bagage. Jag har bara den här portföljen med lite småsaker och en del papper. Men i Gamla stan kan jag alltid få en säng.

ANNA. Har du ingen resväska med dig?

ERLAND. Nej, det vill säga... Jag har en. Jag ställde in den på inlämningen.

OSKAR. Då kan du ju ta ut den. Du har väl pengar kvar?

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Ja då, farbror, det har jag visst. Men för några dar sen måste jag stampa på den.

ANNA. Kära barn!

ERLAND. Det betyder inte så mycket, tant. Inte nu. Jag ska försöka i Gamla stan. Det går nog bra på ett ungarshotell.

ANNA (*reser sig upp*). Du ska inte behöva ligga på ett ungarshotell! Följ med mig!

OSKAR. Vad tänker du?...

ANNA. Håkans rum. Följ med mig, Erland! Du ska ta ett bad. Du ska få Håkans pyjamas. Jag tror att de är lagom. Och du ska få en skön säng. Du kan hjälpa mig med att bädda. Den har stått orörd i många år.

ERLAND. Men snälla tant... jag försäkrar att jag inte...

ANNA. Du behöver inte försäkra någonting. Kom med nu bara!

(*Anna och Erland ut till höger.*)

OSKAR (*har rest sig upp, stirrar efter dem. Efter en lång stund, halvhögt för sig själv.*) Det var mig en baddare... Det där gjorde han bra... Inte fan är han galen... Han är ju ett geni... I sin genre...

RIDÅ

Tredje akten

Till vänster verandan till en sommarvilla. På scenens mitt en gräsmatta med sommarmöbler och en parasoll. När ridån går upp står scenen tom några ögonblick. Därefter Oskar in med två tunga väskor, stannar, sätter väskorna ifrån sig.

OSKAR (*på mycket dåligt humör*). Ship ohoj! Är ingen människa här?

ANNA (*ned från verandatrappan till vänster*). Har båten redan kommit?

OSKAR. Visst fan har den kommit! Den är till och med en kvart försenad. Som alltid om lördagarna.

ANNA. Jag hörde den inte ge signal.

OSKAR. Hur skulle du kunna ha hört det, när vinden är ostlig och det blåser hårt. Var är Erland?

ANNA. Inte vet jag. Jag har inte sett honom sen lunchen.

OSKAR. Sa du inte till honom att jag hade en hel del saker med mig ut?

ANNA. Jo, jag bad honom gå och möta dig med paketvagnen.

OSKAR. Det är då också besynnerligt att han inte

UNG MAN GÖR VISIT

kan passa båten, när han vet att man kommer fulllastad som en flyttkarl. Jag gav honom ju en armbandsklocka på hans födelsedag. Han borde ha fått en väckarklocka i stället. Det är en nonchalans som börjar gå över alla gränser. Var håller han hus?

ANNA. Jag har ju sagt dig att jag inte vet det. Han är kanske och badar.

OSKAR. Badar! Det enda han tycks ha lärt sig de åren han var på sjön är att bli rädd för vatten.

ANNA. Han är kanske i lillstugan.

OSKAR. Ligger på sofflocket!

ANNA. Han sitter kanske och läser. Och så har han glömt tiden.

OSKAR. En förbannad drönare, det är vad han är.

ANNA. Kalla honom i stället en förbannad drömmare.

OSKAR. Det kommer väl på ett ut. Drömma ska man om nätterna, om det nu ska vara nödvändigt, men inte på dagarna. Då ska man hålla sig vaken.

ANNA. Han är kanske tidsblind.

OSKAR. Skitprat! Tidsblindhet är en fruntimmerssjuka. När han har fått tillsägelse att infinna sig vid båten, så kan man också begära att han ska vara där. Det är ett minimum av önskemål.

ANNA. Fick du sakerna från Nordquists?

OSKAR. Ja! . . . Om jag bara kunde begripa hur han kan få dagarna att gå. Det är visst något kvickhuvud som har sagt att det svåraste av allt är att göra ingenting. Den här unge mannen tycks redan

GUSTAF HELLSTRÖM

kunna konsten. I varje fall tränar han till mästerskap i branschen. Jag har god lust att sätta upp ett plakat i lillstugan, sådant som det påstås att de har på kontoren i Amerika: Om ni insisterar på att göra ingenting, var vänlig att inte göra det här!

ANNA (*rycker på axlarna*). Varför kunde du inte be någon av gubbarna nere på bryggan att hjälpa dig?

OSKAR. Den där Sjöstrand kom fram och skrockade med sin tandlösa mun och erbjöd sig. Men så sa han någonting om att det nog var konfonium i väskorna. (*Söker härma rospiggiska.*) "Konfonium är tungt, se"! Han hade naturligtvis fått vittring på en sup. Och då blev jag så förbannad över hans impertinens, så jag tog väskorna själv och gick.

ANNA. Det var dumt av dig.

OSKAR. Ja, visst var det dumt. Men jag hade blivit på dåligt humör. Och då är man stolt.

ANNA. Du gör honom orätt.

OSKAR. Vem? Sjöstrand?

ANNA. Nej, Erland. Det är en snäll pojke.

OSKAR. Ska det vara en rekommendation? Man kommer väl ingen vart här i världen bara med att vara snäll. Det är ingen ruter i honom. Han är ett offer för understödsmantaliteten. Han borde folkpensioneras med samma.

ANNA. Du glömmer att vi bad honom komma hit ut och vila upp sig.

OSKAR. Det har han hållit på med i sex veckor. Han

UNG MAN GÖR VISIT

borde vara ordentligt utvilad vid det här laget.

För resten: vem var det som bad honom med hit?

ANNA. Vem var det som förde honom in i vårt hem?

OSKAR. Inte var det jag!

ANNA. Det var väl märkvärdigt. Var det inte du som...

OSKAR. Han kom av sig själv.

ANNA. Du frågar vad han hittar på om dagarna.

Du vet mycket väl att han hjälper till i köket, dukar, diskar, bär vatten, hugger ved och rensar i trädgården. Kerstin hjälper inte till ett skvatt längre. Hade jag inte haft honom här i sommar hade jag måst göra allting själv, sen Ella behagade ge sig i väg. I dag har han plockat hallon till syltning hela förmiddagen. Vill du räkna riktigt krasst, så har du sparat minst etthundrasjuttifem kronor i månaden i sommar tack vare honom.

OSKAR. Du glömmmer att han får en femtilapp i fickpengar då och då.

ANNA. Du räknar ännu krassare än jag trodde. Om du också ger honom en femtilapp i månaden, sparar du in etthundratjugufem kronor.

OSKAR. Låt oss inte gräla! Han ska gärna för mig få etthundrasjuttifem i månaden, om han gör skäl för dem. Det är möjligt att han är en utmärkt husa. Men ska det nu vara en framtid för en karl? Det är det jag tänker på. Vad ska det bli av honom? Vad ska vi göra med honom? Det är det jag frågar mig. Du tycks vara belåten med att han är snäll.

GUSTAF HELLSTRÖM

ANNA. Jag tycker om honom. Jag har fäst mig vid honom. Och jag är glad över att han tycks trivas. Jag tror till och med att han är lycklig.

OSKAR. Ja, ni kvinnor har era pretentioner på livet. Så länge det inte gäller kläder och juveler är de ganska små, det måste jag säga. Trivas! Lycka! Vad var det den där dansken hette som sa att djur är lyckliga och kvinnor och barn, men vi människor är det inte?

ANNA. Dumt!

OSKAR. Nå, duger det här då? "Lyckan är ett kvinnligt smycke. Stränga gudar, hårda öden och av bröd ett litet stycke, det är liv för män!" (*Han slår sig skämtsamt för sitt bröst.*) Gudskelov att det blev sagt! Jag känner mig lättare nu.

ANNA. Ditt bröststycke har inte varit så litet, tack vare din pappas kappfabrik.

OSKAR. Ge mig en puss!

ANNA (*räcker honom kinden*). Men det vill jag säga dig att jag släpper honom inte! Jag skulle bli utom mig om jag inte visste hur han hade det. Jag kan helt enkelt inte tänka mig hur det skulle bli, om han lämnades vind för våg.

OSKAR. Du menar, om vi lämnade honom vind för våg.

ANNA. Jag menar vad jag sa... Jag skulle förlora mera på det än han. Det skulle bli så tomt... så tomt... Jag vill helt enkelt inte tänka på det. Det får helt enkelt inte hända.

OSKAR. Kära Anna, du tror väl inte att jag tänker

UNG MAN GÖR VISIT

visa honom på dörren. Jag vill hans väl lika mycket som du. Fastän inte på samma sätt. Jag vill hjälpa honom till att stå på egna ben och inte vänja honom vid att parasitera. Det vore döden i grytan för honom. Hjälp till självhjälp — det är min teori! Och den står sig i alla väder. Vad det gäller är att få honom ur hans fruktansvärda indolens. Han smakar ju inte sprit. Jag tror inte ens att han springer efter flickor. Åtminstone går han inte på Societén och dansar, efter vad jag förstår.

ANNA. Han har ingen lust, säger han. Jag tror att han tycker att det är rentav oanständigt. Och det håller jag honom räkning för, så som det dansas nuförtiden.

OSKAR. Har han verkligen sagt det?

ANNA. Inte direkt. Men han nämnde för en tid sedan att han fick avsmak för dans en gång, då han såg människor dansa utan att han hörde musiken.

OSKAR. Jaså... På det lilla viset.

ANNA. Vad menar du?

OSKAR. Halvkväden visa är bäst. (*Efter en paus.*)
Jaså... säger du det?

ANNA. Jag börjar förstå. Du insinuerar, med andra ord, att han skulle vara homosexuell.

OSKAR. Du tog ordet ur min mun!

ANNA. Jag måste säga att du gör vad du kan för att svärta ner honom i mina ögon.

OSKAR. Det är ju en sak som han inte kan rå för. Som du vet har uppfattningen om...

GUSTAF HELLSTRÖM

ANNA. Du tar fel!

OSKAR. ...har uppfattningen om denna abnormitet...

ANNA. Jag säger att du tar fel! Vore det så som du insinuerar, skulle jag ha märkt det.

OSKAR. Nej, nu får jag be om mina solglasögon!

ANNA. Du borde skämmas! (*Efter en paus.*) Sådant känner vi kvinnor instinktivt.

OSKAR. Jag undrar om ni alltid gör det. Det finns åtskilliga exempel på motsatsen. (*Efter en paus.*) Jag börjar undra, om du inte gått och blivit smått förälskad i pojken.

ANNA. Du vet att jag aldrig har uppskattat ditt skämtlygne.

OSKAR. Jag tycker mig ha märkt det, i synnerhet i andra människors närvaro. Varje gång jag försöker säga något spirituellt, ser du ut som...

ANNA. Kallar du detta spirituellt?

OSKAR. Det måste det väl vara! Under den förutsättningen att din kärlek till honom är platonisk.

ERLAND (*in från höger med snabba steg, dragande på paketvagnen*). Förlåt, farbror, jag var nere vid båten. Men då hade den redan kommit för tio minuter sen. Jag satt i lillstugan och läste. Och när jag såg på klockan, så...

OSKAR. Det hade varit bra, om du hade kommit i tid. Väskorna är tunga. Vill du hjälpa mig med att bära in dem!

ERLAND. Genast, farbror. Var ska jag ställa dem?

ANNA. Ställ dem i köket så länge, är du snäll.

UNG MAN GÖR VISIT

(*Erland ut till vänster med väskorna.*)

ANNA. Du får inte vara för hård mot honom. Du lät som en korpral.

OSKAR. Då vet du inte hur en kompral låter! Och du kan väl inte begära att jag på stående fot skulle ge honom löneförhöjning, därför att han inte kom i tid till båten? Nu går jag och tar mig ett dopp.

(*Ut till vänster.*)

ERLAND (*in från vänster*). Jag är mycket ledsen, tant. Jag såg på farbror att han var missbelåten. Men jag kunde inte hjälpa det. Jag glömde bort tiden.

ANNA. Det ska du inte lägga på sinnet. Det är varmt. Det var väl packat på båten som vanligt på lördagarna. Och väskorna var tunga. Och så blev farbror Oskar på dåligt humör.

ERLAND. Det förstår jag så väl. Och jag är mycket ledsen.

ANNA. Du ska inte fästa dig vid det. Det går över, när han fått sig ett bad.

ERLAND. Jag undrar det.

ANNA. En människa kan inte vara på dåligt humör i evighet heller. Åtminstone inte han.

ERLAND. Nej, kanske... Men tant förstår, när man har det ställt som jag blir man misstänksam. Man har skräcken i kroppen...

ANNA. Men kära pojke, det har du väl ingen anledning till nu?

ERLAND. Skräcken blir man väl aldrig riktigt fri ifrån, när den väl en gång satt sig fast i en.

GUSTAF HELLSTRÖM

ANNA. Men det är ju just den som du ska försöka bli fri från. Du ska känna dig fullkomligt lugn. Du ska vila ut i en känsla av trygghet. Det är med tryggheten som med sömnen: den bygger upp. Den ger styrka.

ERLAND. Jag börjar tro att jag aldrig kan bli kvitt den. Den har växt sig för långt in. Det är som om den hade maskrosrötter.

ANNA. Också dem kan man få bukt med. Men det tar tid.

ERLAND. Jag har aldrig känt någon riktig trygghet sen mamma dog. Inte sen jag upptäckte att min styvmor inte kunde fördra mig. Då blev jag misstänksam. Och med misstänksamheten kom ångesten. Precis som Tegnér och mjältsjukan, tant vet.

ANNA. Jag har läst den en gång vill jag minnas, i sjunde eller åttonde klassen.

ERLAND.

”Då steg en mjältsjuk svartalv upp och plötsligt bet sig den svarte vid mitt hjärta fast...”

OSKAR (*in från vänster i badrock*). Hur många grader är det i vattnet?

ERLAND. Det var nitton i dag morse klockan åtta.

OSKAR. Då är det nog mindre nu. Sjön har kommit i rörelse. (*Ut till höger, stannar. Till Anna.*) Vad får vi till middag?

ANNA. Resterna av fårsteken sen i förrgård.

OSKAR. Det låter muntert. Uppvärmd fårstek!

UNG MAN GÖR VISIT

ANNA. Vi kan göra pytt i panna av den, om du hellre vill det.

OSKAR. Pytt i panna till middag! En lördag! Och mitt i helgmålsringningen! (*Ut till höger.*)

ERLAND (*efter en paus*). Jag ska säga tant rentut: jag tror att farbror Oskar har tröttnat på mig. Han önskar mig nog så långt vägen räcker.

ANNA. På den här ön räcker vägarna inte långt. Varför tror du det?

ERLAND. Jag tycker mig ha märkt det de sista veckorna. På en massa saker. Småsaker som kanske ingen annan skulle fästa sig vid. Men när man har misstänksamheten i kroppen, så gör man det.

ANNA. Jag är övertygad om att du tar fel.

ERLAND. Jag undrar det. Han har till exempel fått ett uttryck i ögonen, när han ser på mig... någonting otåligt, någonting irriterat, nästan fientligt ibland.

ANNA (*efter en paus*). Farbror Oskar har som de flesta andra människor sina bekymmer i dessa tider. Och inte nog med det. Jag kan tala om för dig att för fjorton dar sen blev en kurskamrat till honom amiral. Han gick ut som tvåa ur sjökrigshögskolan. Farbror Oskar var etta. Du förstår, sådant känns.

ERLAND. Ja, men farbror tog ju avsked därför att han inte trivdes.

ANNA. Det hindrar honom inte från att fortfarande ha kadettens vördnad för amiralsgalonerna. Du

GUSTAF HELLSTRÖM

har ännu ingen aning om hur stora barn vuxna karlar är. Inte minst de duktiga.

ERLAND. Jag har ingen lust att bli amiral eller någonting med guld och galoner. Därför tycker han att jag inte är någonting. Han tycker att jag inte har någon ambition. Jag ska säga tant rentut vad jag tror han tycker: att jag går här och snyltar.

ANNA. Så får du inte säga! Det är inte sant! Han vet mycket väl att du gör skäl för dig. Han underskattar inte dina förtjänster, det kan du vara säker på.

ERLAND. Han har ingen aning om mina förtjänster.

ANNA. Å jo, det har han nog. Du ska inte låta din misstänksamhet underskatta andra. Han inser mycket väl hur mycke nytta du gör här.

ERLAND. Tror tant att han anser det som en förtjänst hos en karl att göra nytta som hembiträde?

ANNA. Det måtte det väl vara.

ERLAND. Att tant kan göra det kan jag möjligen förstå. Men jag förstår också att han inte gör det. Han tycker att jag inte är en riktig karl.

ANNA. Varför skulle han inte göra det?

ERLAND. Jag har det på känn.

ANNA. Det är en fix idé som du måste arbeta bort. Jag skulle vilja ge dig ett gott råd. Du borde inte isolera dig så mycket som du gör. Här finns ju så mycke ungdomar på ön. Varför försöker du inte komma i kontakt med dem? Varför går du till exempel inte på societén och gör bekantskap med dem?

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Jag är inte road av att dansa.

ANNA. Det vet jag och det behöver du inte göra.

Du kan ju bara tala med dem.

ERLAND. Det har jag försökt. Men vi har ingenting att säga varandra.

ANNA. Varför inte det?

ERLAND. De är barnrumpor, hela högen. De har ingen erfarenhet, på sin höjd bara idéer som de har läst sig till. De har inte den blekaste aning om livet. De har ingen aning om vad jag går och bär på.

ANNA. Hur skulle de kunna ha det, om du inte talar om det?

ERLAND. Å nej, tant! Fullt så vansinnig eller dum är jag inte! De skulle skratta ut mig. Jag ska säga tant: det är en sak jag inte vill. Jag vill inte göra mig löjlig, åtminstone inte i onödan. För resten har jag en känsla av att de föraktar mig.

ANNA. Varför skulle de göra det?

ERLAND. De tycker väl att jag går här som en snyltgäst.

ANNA. Det vet de väl ingenting om?

ERLAND. Jag har sagt tant att livet har gjort mig misstänksam. I deras ögon är jag ingenting. Jag har inget yrke. Jag studerar inte. Frågar de vad jag ska bli kan jag bara svara: ingenting. Och så stirrar dumheten ur ögonen på dem. Skulle jag säga dem sanningen och svara: jag ska inte bli någonting, jag är något, då skulle de ju tro att jag är alldeles galen.

GUSTAF HELLSTRÖM

ANNA (*efter en paus*). Är det verkligen ingenting du känner att du har lust att bli?

ERLAND. Det är en sak jag strävar efter. Jag vill försöka bli människa.

ANNA. Men, kära du, det är vi väl alla?

ERLAND. Ja, det förstås. Det kan man ju också säga.

ANNA. Vet du. Jag har ibland en idé. Jag undrar om du inte skulle passa bra att utbilda dig för restaurangfacket. Jag tror att du har stora anlag åt det hållet. Du är så behändig i köket.

ERLAND (*ler*). Vi som går köksvägen?

ANNA. Jag menar allvar. Det är ett yrke som mer än väl föder sin man.

ERLAND. Tant vet: jag bryr mig inte om pengar. (*Efter en paus.*) För resten: Kerstin går ju inte ofta på societén.

ANNA. Nej, tyvärr inte så ofta som förr om somrarna. Hon håller ju på med sin välsignade roman.

ERLAND. Jag har läst lite av den.

ANNA. Det menar du inte! Hon som är så hemlighetsfull!

ERLAND. Jag är ledsen. Jag försä mig. Jag hade lovat henne... Vill tant svära på att inte säga ett ord om det varken till henne eller farbror?

ANNA. Inte ett ord. (*Efter en paus.*) Säg mig i förtroende: vad handlar den om?

ERLAND. Om henne själv.

ANNA. Om jag kunde begripa hur hon kan få ihop en hel roman bara om sig själv. Handlar den om oss också: jag menar om farbror och mig?

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Inte mycke.

ANNA. Om Håkan då?

ERLAND. Mycke lite.

ANNA. Är den modern?

ERLAND. Ja, det får man nog säga att den är.

ANNA. Är den... sexuell?

ERLAND. Ja det är den nog också.

ANNA. Gode Gud! Hon kan väl i all fridens namn inte skriva något sexuellt om oss? Och vad henne själv beträffar, så vet jag inte hur hon... Huru-
dan är den, säg?

ERLAND. Uppriktigt sagt är den dålig.

ANNA. Säg det till henne, är du snäll!

ERLAND. Det kan jag inte. Det vore synd om henne.

Det är en sådan sak som hon får komma underfund med själv. Eller också får en utomstående säga det: förläggare och recensenter. För resten behövs det nog inte. Jag tror aldrig hon får den färdig. Hon är inte sådan.

ANNA. Du menar att självkritiken kommer att ta ut sin rätt till sist.

ERLAND. Nej, inte det. Jag tror att hon helt enkelt kommer att tröttna.

ANNA. Gudskelov och tack för det!

ERLAND. Hon kommer att gifta sig i stället. Det blir den naturliga lösningen på hennes problem.

KERSTIN (*från vänster, i khakiskjorta och shorts*).

Har pappa kommit?

ANNA. För länge sen.

KERSTIN. Var är han?

GUSTAF HELLSTRÖM

ANNA. Han har gått och badat.

KERSTIN. Vet du om han har boken med sig som jag bad honom om?

ANNA. Nej, det vet jag inte.

KERSTIN. Varför är du så tvär?

ANNA. Jag är inte tvär.

KERSTIN. Vad får vi till middag?

ANNA. Pytt i panna.

KERSTIN. Är det det där gamla lammet som ska bräka igen på middagsbordet: Bä bä!

ANNA. Lamm kan du vara själv! Åtminstone borde du vara det. (*Ut till vänster.*)

ERLAND. Kan jag hjälpa tant i köket?

ANNA. Inte precis nu. Jag ska ropa på dig när det blir tid.

KERSTIN (*sträcker sig*). Jag tror att jag går och tar ett dopp också. Följer du med?

ERLAND. Jag har badat redan.

KERSTIN (*sätter sig på bordskanten under parasollen*). Är du också tvär? Vad går det åt dig?

ERLAND. Ingenting.

KERSTIN. Spit it out!

ERLAND. Jag kom för sent till båten.

KERSTIN. Blev pappa förbannad?

ERLAND. Ja.

KERSTIN. Vad sa han?

ERLAND. Ingenting. Det hade varit mycket bättre om han hade gjort det.

KERSTIN. Det var ju fatalt.

ERLAND. Inte ens det.

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. Så mycket bättre, om du tar det på det sättet. (*Sjunger.*) "Inga stormar än..."

ERLAND. Ska det vara en anmärkning för att jag inte är student?

KERSTIN. Du är hopplös.

ERLAND. Det tycker tydligen farbror också. Han bevärdigade mig inte ens med en utskällning. Som om jag var fullkomligt utbota. Som om jag var en lus.

KERSTIN. Den knäcker man.

ERLAND. Det var just vad han gjorde med mig. (*Gör en gest.*) Och det är nästan värre än att gå och gälla för att vara dårhusmässig.

KERSTIN. Gaska upp dig, gosse! Han misstänker dig för någonting ännu värre.

ERLAND. För vad då?

KERSTIN (*viskar*). Han misstänker dig för att vara ett geni.

ERLAND. Håll klaffen på dig!

KERSTIN. Men det är sant! Han har sagt flera gånger: Den där gossen är inte galen, han är ett geni.

ERLAND. Och det vill du att jag ska tro på?

KERSTIN. Du får tro vad du vill! Vårt land är ingen diktatur. Här härskar trosfrihet.

ERLAND. Jag menar inte att du skulle ha hittat på det just nu. Men jag är övertygad om att du har missförstått honom. Han menade det alldeles säkert ironiskt.

GUSTAF HELLSTRÖM

KERSTIN. Då säger man inte geni utan jäla snille.

Och han sa geni. Jag svär på det.

ERLAND (*rycker på axlarna*). Asch, vad tjänar det till?

KERSTIN. Vilket?

ERLAND. Att älta om det här!

KERSTIN. Det har jag tyckt en lång stund.

ERLAND. Jag tänker vad jag tänker och vet vad jag vet. Jag talade alldeles nyss med tant om det.

KERSTIN. Vad sa hon då?

ERLAND. Hon slätade över det hela. Sa att jag inte skulle fästa mig vid det. Men då gjorde jag en annan upptäckt. Hon är också trött på mig.

KERSTIN. Det är inte sant!

ERLAND. Du menar alltså att i fråga om farbror är det sant vad jag tänker.

KERSTIN. Du är omöjlig.

ERLAND. Det vet jag att jag är. Men det är väl inte något svar på frågan. Du medger alltså själv att jag har rätt?

KERSTIN. Jag vill bara säga dig en sak en gång för alla: mamma är mycket fäst vid dig. Jag brukar till och med skämta med henne och säga att hon är kär i dig.

ERLAND. Gör dig inte dum!

KERSTIN. Det vore väl inte så otänkbart. Man har sett värre. Hon är bara femti. Du vet väl vad Ninon de Lenclos svarade en gång, då någon frågade henne, när en kvinna upphör att älska?

ERLAND. Som du vet är jag obildad.

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. Hon svarade: "Fråga någon som är äldre än jag." Och hon var då över sjutti. Så det så!

ERLAND (*efter en paus*). Säg, Kerstin, är du så dum så att du inte förstår att du har förstört förhållandet mellan tant och mig med vad du sa nu.

KERSTIN (*osäkert*). Vad har jag sagt?

ERLAND. Det vet du själv! Det behöver jag inte repetera för dig. Förstår du inte att du sölat ner mina känslor för tant?

KERSTIN. Det begriper jag inte.

ERLAND. Å jo, det gör du nog.

KERSTIN. Har du inte en gnutta humor i kroppen?

ERLAND. Nej, det har jag inte haft råd att lägga mig till med. Inte ens galghumor. Förstår du inte att du gjort mig till en sol- och vårare med vad du sa nyss?

KERSTIN. Din misstänksamhet...

ERLAND. Här är det inte fråga om misstänksamhet utan om ett gift som du har sprutat in i örat på mig. Fy fan, det också... Sol och vår! Och jag som är verkligen fäst vid din mor. Så som jag inte har varit vid någon annan än min mamma.

KERSTIN (*reser sig*). Jag har glömt mina cigaretter uppe på rummet.

ERLAND. Jag har här. (*Tar ett paket cigaretter och en ask tändstickor ur bröstfickan.*) Du vill visst helst smita din väg?

KERSTIN. Jag var sugen på ett bloss. Det var allt.

ERLAND. Jag undrar det. Du är trött på mig också. (*Kerstin rycker på axlarna och tar en cigarett.*)

GUSTAF HELLSTRÖM

ERLAND. Du har undvikit mig så mycket du har kunnat de senaste dagarna.

KERSTIN (*blåser ut ett halsbloss*). Föreslog jag inte alldeles nyss att vi skulle ta ett dopp tillsammans?

ERLAND. Jo, det gjorde du. Därför att du visste att farbror var där också. Du vill inte vara på tu man hand med mig längre.

KERSTIN. Du vet lika bra som jag varför jag är så osällskaplig. Jag är mitt uppe i romanen. Jag vill vara i fred så mycket jag kan. Jag önskar jag kunde resa bort ett par månader och få vara alldeles ensam.

ERLAND. Nu ljuger du mig rakt upp i ansiktet! Jag har inte stört dig! Har jag tvingat mig på dig? Jag har hjälpt tant i köket och trädgården. Och för resten har jag hållit mig i lillstugan. Jag har inte ens föreslagit dig den sista tiden att bada tillsammans... Ser du, jag hör till dem som det tar lång tid för att komma underfund med saker och ting. Men så går det med ens upp ett ljus för mig. Och då förstår jag. Jag ser hela sammanhanget. Och då är det slut. Absolut slut.

KERSTIN. Jag förstår inte vad du menar.

ERLAND. Då skall jag förklara mig. Ser du, när man har det ställt som jag, så är det en sak som man inte får göra. Och det är att komma så långt ner att man föraktar sig själv. Gör jag det, då är det slut med mig. Då är den enda räddningen att rycka sig ut ur cellen, hur madrasserad den än är.

UNG MAN GÖR VISIT

(*Börjar gå av och an under stigande upphetsning. Stannar.*) Jag sticker. Det brukar jag alltid göra. Jag är sådan.

KERSTIN. Sätt dig för Guds skull! Hetsa inte upp dig! Tänd en cigaret och ge mig en också! Låt oss talas vid i lugn och ro!

ERLAND (*bjuder henne en cigarrett och tar själv en. Tänder.*) Jag har ingenting mer att säga.

KERSTIN (*drar ett djupt bloss*). Menar du verkligen att du aldrig har föraktat dig själv. Det har jag gjort, många gånger.

ERLAND. Det tror jag säkert du har. Ett sånt där klädsamt salongsförakt, ungefär som halvurringad klänning till smokingmiddag. Men det är inte det jag menar. Jag talar om det avgrundslika självföraktet.

KERSTIN. Hur kan du vara så förbannat säker på att jag inte har känt det?

ERLAND. Därför att då skulle du vara en annan än du är. Då skulle du antingen vara död eller ett helgon.

KERSTIN. Det ska gudarna veta att jag inte är.

ERLAND. Du har aldrig på allvar önskat att vara en annan än den du är.

KERSTIN. Har du önskat det?

ERLAND. Jag tycker att du ska vara just precis som du är.

KERSTIN. Jag menar inte mig själv utan dig.

ERLAND. Aldrig! Det är därför jag lever, fastän jag inte är något helgon.

GUSTAF HELLSTRÖM

KERSTIN. Vet du vad, Erland! Jag tror att pappa hade rätt när han sa att du är ett geni. Det låter i alla fall som om du hade snudd på det ibland.

ERLAND. Har du tvivlat på det?

(*Kerstin tiger.*)

ERLAND. Jag tror på mig själv. Jag tror på att det finns någonting inom mig som...

KERSTIN. Men då är du ju lycklig!

ERLAND. Är man lycklig, därför att man har en revolver som skrämmer alla bovar från att slå ihjäl en? Det är det enda självförsvar jag har.

KERSTIN. Jag gör ingenting annat än tvivlar på mig själv dag ut och dag in.

ERLAND. Salongstivvel! Ännu så länge tror du på dig själv, annars skulle du kasta din roman i sop-tunnan.

KERSTIN. Jag är envis liksom pappa.

ERLAND. Att vara envis och uthållig är inte det-samma. (*Efter en paus.*) Har du läst dem?

KERSTIN. Jag har inte hunnit än. Jag har bläddrat i dem. Du förstår när man är mitt uppe i sitt eget arbete så...

ERLAND. Du behöver inte ursäkta dig. Jag förstår fullkomligt.

KERSTIN. Vad är det du står och ler så förbannat försmädligt åt?

ERLAND. Åt dig. Du har läst dem. Kan du neka till det?

(*Kerstin tiger.*)

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Och du tycker att de är skit. (*Kerstin tiger.*) Kan du neka till det?

KERSTIN. Jag har sagt dig att jag bara har bläddrat i dem.

ERLAND. Du ljuger! Du har läst dem! Och så höll du dig undan för att skona mig.

KERSTIN. Jag är inte säker på att jag förstår dem som jag har läst.

ERLAND. Det har jag aldrig begärt att du skulle göra.

KERSTIN. Varför ville du då nödvändigt att jag ska läsa dem?

ERLAND. Jag ville veta vad du tyckte.

KERSTIN. Aha, jag förstår! Du ville ta estetiskt blodprov på mig. Jaså på det viset! Det är vad jag kallar gement.

ERLAND. Egentligen var det mig likgiltigt vad du tyckte. Men jag ville du skulle vara den första som såg dem.

KERSTIN. Varför det, om du inte sätter något värde på mitt ömdöme?

ERLAND. Därför att jag älskar dig. Har du inte förstått det?

KERSTIN. Nej.

ERLAND. Nu ljuger du igen! Ingen kvinna är så blind och så upptagen av sig själv att hon inte känner om en karl älskar henne.

KERSTIN. Jag har kanske märkt något åt det hållet.

ERLAND. Du började misstänka det, när du slutade bada med mig. Är det inte så?

GUSTAF HELLSTRÖM

(*Kerstin tiger.*)

ERLAND. Du var rädd för att jag skulle försöka våldta dig. Eller bli närgången. (*Kerstin tiger.*) Varför vill du inte vara ärlig och säga rentut som det är: att du förut aldrig ett ögonblick känt att jag, en sån som jag skulle våga älska en sån som dig. Du anser dig stå så oändligt högt över mig, på ett helt annat plan. Du är en fågel i ett träd och jag är ett kryp, en mask. Varför säger du inte rentut som det är?

KERSTIN. Därför att det inte är så! Jag tycker om dig, Erland.

ERLAND. Som man tycker om en hund eller en katt.

ANNA (*ropar från vänster*). Har inte pappa kommit än?

KERSTIN. Nej.

ERLAND. Kan jag hjälpa tant?

ANNA. Tack, inte ännu.

ERLAND (*efter en paus*). Du ska inte tro att jag har haft någon tanke på att du skulle kunna bli kär i mig. Hur skulle jag kunna göra det? Jag har aldrig haft tur med flickor. Till och med på sjömansbordellerna, när vi ramlade in ett gäng, fick jag nöja mig med den äldsta och tjockaste. Så du ska inte tro att jag är besviken. Jag hade lite bättre tur, när jag var i lumpen. Men det var matrosuniformens skull och inte min. Den ger en viss säkerhet. Men den försvann, när jag fick på mig civila paltor. Så du förstår att jag inte är besviken. Hur skulle ett sådant kryp som jag känna

UNG MAN GÖR VISIT

sig besviken? Tillåt mig skratta: Haha! Du kan skratta, du också!

KERSTIN. Jag ber dig, Erland, sluta! Hetsa inte upp dig!

ERLAND. Jag är absolut lugn. Du tror väl inte att jag tänker ställa till med en stor scen. (*Fingrar på trädgårdskniven vid livremmen.*) Jag tänker varken mörda dig eller skära halsen av mig själv.

KERSTIN. Tala inte så! Du skrämmer mig, Erland! Jag menar allvar.

ERLAND. Har du aldrig haft lust att likvidera någon som gjort dig ont? Det har jag.

KERSTIN. Men jag har ju inte gjort dig något ont.

ERLAND. Nej, det har du inte. Tvärtom. Du har gjort mig mycket gott.

KERSTIN. Jag har försökt att vara en syster för dig.

ERLAND. Det är inte det jag menar. Jag har varit kär i dig ända sen den där första sommarn. Förstod du inte det på de där breven jag skrev till dig?

KERSTIN. De var så överdrivna.

ERLAND. Ja, så heter det alltid! Överdrivna!

Har inte alla som betytt någonting här i världen överdrivit? Jag menar inte lantmätare och justitieråd. Men sådana som fört världen framåt: religionsstiftare, filosofer, skaldar, konstnärer... Vad har de gjort annat än överdrivit? Kan du säga mig det?

KERSTIN (*räcker upp sin högra hand som en skolflicka*). Den frågan kan jag svara på. De har gett

GUSTAF HELLSTRÖM

form åt en ny idé. Eller också har de gett ny form åt en som är gammal.

ERLAND (*triumferande*). Som de överdrivit! Ta Jesus till exempel!

KERSTIN. Du hugger då också till!

ERLAND. Nå, ta Tolstoj och Strindberg då! Gjorde Strindberg något annat hela sitt liv än överdrev? ... Du svarar inte ... Du kan inte svara på det. De som inte överdriver är bara medelmåttor. De kan lika gärna stå bakom disken i en boklåda.

KERSTIN. Jag förstår vart du vill komma. Du vill klubba ner mig. Du vill på ett finkänsligt — mer eller mindre finkänsligt — sätt säga mig att min roman är strunt.

ERLAND. Den är inte i min genre. För resten är jag inte intresserad av romaner.

KERSTIN. Jag förstår. Ett finkänsligt sätt att säga mig att min är urusel!

ERLAND (*efter en paus*). Men när jag såg dig den där söndagseftermiddagen, då jag kom upp till farbror Oskar ... Jag ska aldrig glömma den blick du gav mig ... Det var som om du hade ryggat tre steg tillbaka ... Jag hade en dålig kostym ... Den var inte lika nypressad som dem du är van att se på dina kavaljerer. Min krage var solkig och skjortan smutsig. Då blev jag kär i dig på nytt.

KERSTIN. Jag tycker att du i stället skulle ha hatat mig.

ERLAND. Det gjorde jag kanske också. Kanske gör

UNG MAN GÖR VISIT

jag det nu. Men jag älskar dig. Du kommer att bli kvinnan i mitt liv.

KERSTIN. Asch, försök inte!

ERLAND. Jag menar precis vad jag säger. Det kommer att bli andra kvinnor i mitt liv. Alldeles säkert! Men ingen som du. Och vet du varför? Därför att du är ouppnåelig. Du är som den där stjärnan i Hjalmar Söderbergs Martin Birck, du vet: Venus som inte kommer, när man kallar på henne. Ser du, jag har kommit underfund med att det inte finns någonting som går upp mot en olycklig kärlek, en hopplös kärlek. Att känna sig föraktad av den som man älskar, att veta att hon tycker att man är ett kryp, när man i grunden vet att man är någonting helt annat. Det lidandet känner du inte till, och du har ingen aning om vad det kan betyda för en man.

KERSTIN. Men då är du ju lycklig.

ERLAND. Visst är jag det! Lycklig som en kristen martyr.

KERSTIN. Menar du verkligen att du tror på mig till den milda grad?

ERLAND. Du tar fel! Jag tror på min kärlek till dig. Jag tror på intensiteten i mina känslor. Jag tror på kärleken. (*Efter en paus.*) Och jag tror på min framtid. Att vara så missförstådd och föraktad som jag av den man älskar, det kan inte göra annat än att sätta sprätt på hela ens varelse. (*Efter en paus.*) Jag vill ha tillbaka mina dikter!

KERSTIN. Jag försäkrar dig att det var sant att jag

GUSTAF HELLSTRÖM

bara bläddrat i dem. Jag skall läsa dem med uppmärksamhet.

ERLAND. Hör du vad jag säger! Jag vill ha dem tillbaka, medsamma! Gå upp och hämta dem!

KERSTIN. Du kan väl i alla fall ge mig ett par dar till?

ERLAND. Jag vill ha dem nu, sa jag. Bråka inte!

(Kerstin går långsamt ut till vänster.)

(Erland tänder en cigarett och går nervöst av och an. Oskar in från höger, svängande de våta badbyxorna.)

OSKAR. Vad går du här för som ett lejon i en bur?

ERLAND. Jag väntar på Kerstin.

OSKAR. Fruntimmer får man lära sig att alltid vänta på. Det hör till en ung mans nödvändiga uppfostran. Det motsvarar pagetjänsten under riddartiden. *(Ut till vänster.)*

ADÉL *(in från höger, klädd i shorts, blommig bröstduk och sandaler)*. Jag undrar om herrskapet vill tinga hallon?

ERLAND. Det tror jag inte. Vi plockade tretton liter i förmiddags.

ADÉL. De är vackra.

ERLAND. Om ni vill vänta ett ögonblick, kan jag ju fråga.

ADÉL. Det behövs inte. Egentligen kom jag inte för att sälja hallon.

ERLAND. Vad kom ni då för?

ADÉL. Känner du inte igen mig?

ERLAND. Nej, det gör jag inte.

UNG MAN GÖR VISIT

ADÉL. Det var det jag trodde. Jag hade mörkt hår då vi träffades sist.

ERLAND. Jag vet mig aldrig ha sett er... dig...

ADÉL. Kommer du inte ihåg i fjol sommar? En flicka som hette Adél?

ERLAND. Nej, det gör jag inte.

ADÉL. Vi träffades på Stureplan. Du var i lumpen då. Du hade en kompis i sällskap som hette Göran. Ni hade en motorhoj. Jag var tillsammans med en kamrat. Hon kallar sig Ullabella. Egentligen heter hon Alma. Men hon kallar sig Ullabella. Hon säger att det är efter en bok. Kommer du inte ihåg?

ERLAND. Nej.

ADÉL. Kommer du inte ihåg att vi gick och satte oss på en bänk utanför Biblioteket? Vid den där fontänen. Syrenerna blommade.

ERLAND. Jo, nu när du säger det, så...

ADÉL. Minns du att du höll mig om livet då?

ERLAND. Nej, det minns jag inte.

ADÉL. Men jag minns det. Det var som om du hade hållit i postelin. Jag tänkte: det var mig en visсен kille. Du intrigerade mig...

ERLAND. Vad menar du med det?... Intrigerade?

ADÉL. Jag vet faktiskt inte vad det betyder. Men folk säger så, när det är nånting de inte kan bli kloka på.

ERLAND. Vad var det du inte kunde bli klok på?

ADÉL. På dig. Du var konstig på nåt jäla vis. Du verkade som om du aldrig hade haft med en flicka

GUSTAF HELLSTRÖM

att göra förr. Och det var det som intrigerade mig, eftersom du sa att du hade gått ett par år på värmen och kört på en mina. Jag minns jag tänkte: det där var en skojig ordning. Och så hette du Erland till på köpet. Hade du aldrig haft en flicka förut i ditt liv?

ERLAND. Jo, många.

ADÉL. Skryt lagom! Det där tror jag på så mycket jag vill.

ERLAND (*rycker på axlarna*). Var det något mera?

ADÉL. Och så ville du nödvändigtvis att vi skulle gå på bio. På Sture. Det var ett franskt stycke om ett fnask och en hallick. Nånstans i Afrika. Den var vissen, tyckte jag. Men du slök den som om det hade varit köttbullar. Med ögonen, menar jag. Du inte så mycket som petade på mig. Och den där franska bönan som spelade fnask var minst fyrti och mager som min mormor. Och där satt jag! Jag har aldrig känt mig så idiotisk i hela mitt liv. Faktiskt!

ERLAND. Det var en bra film.

ADÉL. Tyckte du, ja! Du tycks tycka om gamla tanter?

ERLAND. Vad menar du med det?

ADÉL. Ingenting.

ERLAND. Varför säger du det då?

ADÉL. Jesses! Skulle man bara säga vad man menade, då kunde man lika gärna bli stum med samma. (*Efter en paus.*) Menar du att du menar allt vad du säger?

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Jag gör så gott jag kan.

ADÉL. Menade du vad du fablade om, när vi satt på bänken utanför Biblioteket? Du sa att det borde vara stjärnor kring mitt äne eller nånting sånt.

ERLAND. Det menade jag nog, när jag sa det.

ADÉL. Jag har undrat på det många gånger efteråt. Faktiskt! Vad är äne för nånting?

ERLAND. Panna.

ADÉL. Jaså, ingenting annat. Och sen, när bion var slut, stack ni! Så det blev inge vidare! Ni skulle tillbaks till Hårsan.

ERLAND. Ja.

ADÉL. Och sen såg vi aldrig till er mera. Din kompis sa att han skulle skicka ett vy till Ullabella och tala om, när han kom till stan nästa gång. Det var det sista han sa.

ERLAND. Han slog ihjäl sig. Vi gjorde en vurpa med hojen.

ADÉL. På vägen ut?

ERLAND. Ja.

ADÉL. Det menar du inte... Nej, vet du... Håll i mig... Nu tror jag jag får dändimpen. Du menar att om ni gett fan i Hårsan den kvällen och följt med oss hem, så hade han inte slagit ihjäl sig.

ERLAND. Inte då i varje fall.

ADÉL (*efter en paus*). Konstigt va! Medge det? Hade han gått med Ullabella hade han åkt i kroken på ett par dar. Men han hade levat.

ERLAND. Jag satt bakpå hojen. Och jag lever.

GUSTAF HELLSTRÖM

ADÉL. Det blir konstigare och konstigare... Det var väl mening med det också.

ERLAND (*ler*). Vad slags mening?

ADÉL. Att du och jag skulle träffas igen.

ERLAND. Är du religiös?

ADÉL. Inte jag. Men morsan. Hon ser Guds finger i allt.

ERLAND. Du tycks ha ärvt hennes ögon.

ADÉL. Nej du! Där tar du fel! Jag har farsans ögon. Morsans är blå. (*Tar ett steg närmare honom.*) Jag kom inte hit för hallonen. Vi har dans på bryggan i kväll. Dragspel och saxofon. Vill du inte komma ner?

ERLAND. Jag dansar inte.

ADÉL. Vi behöver ju inte dansa. Vi kan titta på ett slag och sen gå för oss själva.

ERLAND. Tack! Men jag har inte lust.

ADÉL. Jaså inte det. Ja, förlåt då!... (*Efter en paus.*) Du går inte på Societén heller. Jag har varit där uppe och stuckit in näsan genom dörren ett par kvällar. Men jag har inte sett dig en enda gång.

ERLAND. Jag går aldrig dit.

ADÉL. Varför?

ERLAND. Därför att det inte roar mig.

ADÉL (*efter en paus*). Du sa för en stund sen att du alltid säger vad du menar. Varför säger du inte att du inte får lov?

ERLAND. Får lov till vad?

ADÉL. Gå på Societén och dansa.

UNG MAN GÖR VISIT

ERLAND. Vem skulle jag inte få lov till det för?

ADÉL. Gör dig inte dummare än du är.

ERLAND. Jag begriper inte vad du menar.

ADÉL. Du får inte lov för tanten där inne! Hon är svartsjuk. Det vet hela ön.

ERLAND. Vad menar du?

ADÉL. Hela ön vet att du ligger med henne. Alla människor tycker det är en jäla skandal. Du som är ung och hon är gammal som gatan.

ERLAND. Ge dig i väg, annars vet jag inte vad jag gör!

ADÉL. Du vågar nog inte göra mycke. Du är ju inte ens en ordentlig sommargäst. Du har väl ingenting att säga till om här. Jag är född på ön. Och både farsan och morsan är födda här. Alla hederliga människor tycker det är snusk.

(Erland ler plötsligt.)

ADÉL. Vad flinar du åt?

ERLAND. För att behärska mig och inte sticka den här i bröstet på dig. *(Fingrar på slidkniven.)* Vet du vad det sista var som Kristus sa på korset?

ADÉL. Det måste jag välän veta som fick sitta inne med mina syskon halva långfredan som liten och höra morsan läsa om Jesu lidandes historia. Han sa att han var törstig. Och så gav bassarna som satt och spelade kort om hans kjortel honom ättika på en svamp, som de räckté honom på en stång. Ser du att jag kan! Jag är ingen hedning.

ERLAND. Han sa att allt var fullkomrat.

GUSTAF HELLSTRÖM

ADÉL. Vart vill du komma med det? Det är välan ingenting att flina åt?

ERLAND. Han menade att man ska tömma människors förakt till dräggan.

ADÉL (*tar ett steg närmare*). Du ska inte tro att jag föraktar dig för att du ligger med tanten. Det är många man får ligga med, när det kniper, som man inte vill ha att göra med. Jag gillar dig. Faktiskt! Annars hade jag inte gått här och spionerat på dig i över en vecka. Jag har en halvpanna hemma som jag har sparat. Jag har den nerstuvad i min hattask. Den är knallröd. Precis som damernas, när de far på bröllopsresa.

ERLAND. Jag dricker inte.

ADÉL. Jag menar inte att vi ska supa oss dansbane-fulla innan. Bara ta en slurk, så vi kan få snacket i gång. Ser du, jag börjar tro att jag kunde bli liksom en annan människa, om vi fick vårt ihop. Faktiskt tror jag det!

ERLAND. Och så hade du tänkt att jag skulle offra mig.

ADÉL. Vad pratar du om? Det är välan inte någe offer? Jag menar bara att vi skulle ha stadigt sällskap. Jag ska säga dig en sak: när jag har en karl som jag tycker riktigt om, blir jag så till mig, så jag vet inte var jag är, om jag är i sängen eller i himlen. Det är faktiskt som om jag gick upp i limningen. Så du ska inte tro att du ska behöva ångra dig. Det står jag för.

UNG MAN GÖR VISIT

(Kerstin in från vänster med portföljen. Stannar, när hon ser dem.)

ADÉL. Ja, adjö då. Kanske en annan gång... *(Ut.)*

KERSTIN. Vad ville hon?

ERLAND. Hon ville sälja hallon.

KERSTIN. Det är nog det oskyldigaste hon har bjudit ut på länge.

ERLAND. Hurså?

KERSTIN. Hon har gjort Kungsgatan by night nu i ett par år. Hon brukar komma hit ut ett slag i juli varje sommar och vila upp sig ett par veckor hos sina föräldrar. De är hyggligt folk. *(Räcker honom portföljen.)*

ERLAND. Tack! *(Går mot höger.)*

KERSTIN. Vart ska du ta vägen?

ERLAND. Till lillstugan.

KERSTIN. Och sen?

ERLAND. Det vet jag inte. Det betyder ingenting.

KERSTIN. Å, Erland, jag är förtvivlad. Du har hetsat upp dig. Tänk dig för några dar i lugn och ro.

ERLAND. Det behöver jag inte. När jag är färdig går jag, utan några ceremonier eller scener. Det har jag alltid gjort. Jag är sådan.

KERSTIN. Vad ska du?... .

ERLAND. Du menar vad jag ska ta mig till?

KERSTIN. Ja.

ERLAND. Det ska du inte oroa dig för. Jag ska inte bli någonting. Jag är något.

KERSTIN. Jag förstår inte.

GUSTAF HELLSTRÖM

ERLAND. Jag är diktare, jag är skald. Du tror det inte. Ingen tror det. Inte ännu! Men jag vet det! Ni ska få se! Den dag ska komma, då du och farbror Oskar och alla...

KERSTIN. Men det kan man inte leva på.

ERLAND. Det är det enda man innerst inne kan leva på, att vara diktare. Har du inte insett det, du som skriver en roman?

KERSTIN. Men jag menar... mat och rum och kläder?

ERLAND. Jag kan jobba som diskare på en restaurang så länge. Det är ingen fara med mig. Jag vet att min tid kommer. Här kan jag inte stanna och vill det inte.

KERSTIN. Inser du inte hur egoistiskt du resonerar nu? Har du till exempel tänkt på mamma? Hon kommer att bli förtvivlad.

ERLAND. Jag har tänkt på henne. Hon föreslog mig för en stund sen att jag skulle bli köksmästare.

KERSTIN. Ja, men det är väl ingen dum idé.

ERLAND. Nej, kanske inte. Den föder ju sin man. Och det är tydligen det som anses som huvudsaken här i livet. Jag är trött på att höra detta eviga: "det föder sin man!" Bara tanken på det kommer mig snart att spy av övermättnad. Vad gör det er eller någon annan, om jag får slita ont några år? Eller tio år eller tjugu år?

KERSTIN. Jag tänker också på mig själv. Vad ska det bli av mig, om du ger dig i väg?

ERLAND. Av dig?!

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. Förstår du inte att det är du som håller mig uppe?

ERLAND. Jag?

KERSTIN. Ja, just du!

ERLAND. Menar du att du plötsligt kommit underfund med att du älskar mig?

KERSTIN. Nej, Erland, det gör jag inte. Du betyder mycket mera för mig än så. Jag vet inte hur det har gått till. Men jag vet att om du lämnar oss, så förlorar jag den sista gnutta tro jag har på mig själv. Då blir allting tomt och meningslöst.

ERLAND (*ler*). Jag tror jag förstår vad du menar. Din ringaktning för mig har gett dig styrka. I jämförelse med ett sådant kryp som jag har du känt dig så oändligt överlägsen. Är det inte så?

KERSTIN. Att du inte kan förstå? Du vill inte förstå.

ERLAND. Förklara dig då!

KERSTIN. Förstår du inte att min snorkighet bara är en mask, en make up för att dölja min erbarmliga osäkerhet. Ska det vara så svårt att begripa? Lämnar du oss står jag där ynkelig och fattig.

ERLAND. Man måste tro på sig själv.

KERSTIN. Gör du det?

ERLAND. Om jag inte gjorde det, skulle allting ramla sönder. Då skulle jag vara ingenting, mindre än ingenting.

KERSTIN. Kanske är det den tron som färgat av sig på mig. Du har suggererat mig.

GUSTAF HELLSTRÖM

ERLAND. Om du också hade sagt mig att du älskade mig, skulle det första jag gjorde vara att klä av dig naken och lära dig se dig själv. Jag skulle ha tvingat dig.

KERSTIN. Å, Erland... Varför ska det vara svårt?

ERLAND (*ler en smula hånfullt*). Vill du följa mig?

KERSTIN. Vart?

ERLAND. Ur den madrasserade cellen?

KERSTIN. Det kan jag inte, det förstår du väl.

ERLAND. Ja.

KERSTIN (*häftigt*). Tror du att jag trivs med mitt liv? Då misstar du dig.

ERLAND. Jag tror på sitt och vis att du inte trivs. Du längtar bort som de flesta andra.

KERSTIN. Ja, där ser du själv! Och det finns något hos dig som gör att jag ibland längtar ännu mera att komma bort.

ERLAND. Jag tror att du ibland har en aning om vad som fattas dig. Men när du kommit så långt, så blir du livrädd. Och så nöjer du dig i stället med att längta efter en annan cell... en egen cell, lite modernare än den här. Adjö, Kerstin... En gång. (*Rycker på axlarna.*) Nej, inga uppträden... (*Ut till höger.*)

(*Kerstin brister i gråt.*)

ANNA (*ropar från vänster*). Erland, vill du vara snäll och komma in nu och hjälpa mig! (*Rösten kommer närmare.*) Erland, är du där? (*In.*) Men vad i Herrans namn står på? Så du ser ut! Sitter du och lipar?

UNG MAN GÖR VISIT

(*Kerstin svarar inte.*)

ANNA. Vad är det som har hänt? (*Kerstin tiger.*)

Var är Erland?

KERSTIN. Han har gått sin väg.

ANNA. Är han i lillstugan?

KERSTIN. Jag antar det. Du kan ju själv gå och se efter.

ANNA. Men vad i herrans namn! Har ni grälat?

KERSTIN. Inte precis. Han gick sin väg. Han har lämnat oss. Stuckit, som han säger.

ANNA. Jag begriper inte ett enda ord. Vad har det farit i pojken! Varför skulle han lämna oss hux flux?

KERSTIN (*efter en paus*). Han sa att han kände sin ställning förnedrande. Han sa att vi i grund och botten betraktade honom som ett kryp.

ANNA. Vi!

KERSTIN. Ja, just vi!

ANNA. Vad har det farit i honom? (*Efter en paus.*)

Jag måste gå och tala med honom. (*Ut till höger. Man hör henne efter en stund ropa.*) Erland! Erland! Var är du?

(*Kerstin reser sig upp och lyssnar spänt. Man hör puttrandet av en aktersnurra som sätts i gång.*)

ANNA (*tillbaka in*). Han var inte i lillstugan. Och han svarar inte.

KERSTIN. Han har tagit aktersnurrans. Hör du inte? (*Båda lyssnar.*)

ANNA (*rusar ut till höger*). Erland! Erland! Hör du inte! Kom tillbaka! Erland, kom tillbaka!

GUSTAF HELLSTRÖM

OSKAR (*in från vänster, påklädd*). Vad står på?
Varför gastar mamma så förtvivlat? Det är väl
ingen som är i sjönöd?

KERSTIN. Erland har stuckit.

OSKAR. Stuckit! Varför har han gjort det?

KERSTIN. Han sa att han ville känna sig fri.

OSKAR. Skitprat! Är han inte fri här, om jag får
fråga?

KERSTIN. Han har tagit snurran. Antagligen har han
gett sig in till fastlandet.

(*Man hör ANNAS RÖST från höger allt längre bort.*)
Erland! Erland!

KERSTIN. Han sa att han kände sig som i en madras-
serad cell här.

OSKAR. Han är ju inte klok!

KERSTIN (*lyssnar*). Nu hörs inte motorn längre. Han
har rundat udden.

ANNAS RÖST. Erland! Erland!

OSKAR. Jag tycker mamma borde begripa att han
inte längre hör henne. (*Efter en paus.*) Ja, då är
det inte annat än att söka få tag i honom. Han
har blivit skvatt galen igen. Vad ska det bli av
honom?

KERSTIN. Det oroar han sig inte själv för. Han är
diktare, skald.

OSKAR. Vad säger du?... Skald!... Han!...

KERSTIN. Han har skrivit dikter, en hel samling. Jag
förstår dem inte.

OSKAR. Pojken är ju galen!

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. De är kanske bra. Jag vet inte. Man kan aldrig veta. Kanske han är ett geni. Kanske hade han rätt, när han sa att vi en gång, både du och jag och alla andra ska komma att inse det. Eller också... (*Brister i gråt.*) Eller också slutar han som slusk med en gammal utsliten portfölj under armen...

OSKAR. Pojken måste ha sakkunnig vård. Det är klart som korvspad. Nu går jag in och telefonerar för att få tag på honom.

KERSTIN (*brusar upp*). Ska du inte efterlysa honom i radio också? "Man befarar att han irrar omkring utan att kunna ta vård om sig själv."

OSKAR (*ser på henne*). Tror du inte att jag också tycker det här är tråkigt? Tror du inte att jag har fäst mig vid honom? Men vad ska man göra? Man kan ju inte låta honom fara vind för våg.

ANNA (*allt avlägsnare*). Erland! Å, Erland!

SEGLAREN (*in från höger*). Förlåt att jag besvärar. Är det här villa Oskarsvik?

OSKAR. Ja, det är det. Är det något jag kan stå till tjänst med?

SEGLAREN (*tar ett par steg längre in på scenen*). Jag undrar om herr Erland Sandberg träffas här?

KERSTIN. Han är inte...

OSKAR (*avbryter henne*). Han gav sig ut på sjön för en stund sen.

SEGLAREN. Är det bekant när han kommer tillbaka?

OSKAR. Det kan jag tyvärr inte säga. När man ger

GUSTAF HELLSTRÖM

sig ut på sjön, är det ju alltid litet osäkert, när man...

SEGLAREN (*ler*). Ja, det är ju tjusningen med den. Man kan lämna klockan i land. (*Drar sig ett steg tillbaka.*) Ja, då får jag be om ursäkt. Jag får skriva till honom i stället.

OSKAR. Är det ingenting jag kan framföra?

SEGLAREN. Knappast. Det är en privatangelägenhet. (*Tar ur bakfickan upp sin plånbok och plockar fram ett visitkort.*) Men kanske ni skulle vilja ha vänligheten att lämna honom det här, när han kommer tillbaka och be honom ringa mig. Jag är tillbaka i stan senast onsdag.

OSKAR (*tar kortet, läser det och ser på honom*). Lagerlund. (*Bugar.*) Min dotter.

KERSTIN (*som ställt sig bakom Oskar och läst kortet över hans axel*). Bok-för-läggare... förlåt, doktor... Har han... har Erland skrivit till er?

SEGLAREN. Han har skickat in ett manus till förlaget.

KERSTIN. Förlåt att jag är nyfiken och frågvis: när skickade han in det?

SEGLAREN. För ett par veckor sen. Det kom ett par dar innan jag gav mig ut på långtur. Och så tog jag det med mig tillsammans med en hel del andra.

KERSTIN. En sån knöl! En sån lögnare!

SEGLAREN. Jag eller han?

KERSTIN. Han naturligtvis! Det är inte mer än en kvart sen han stod just där doktorn nu står och sa att jag var den första människa han låtit läsa dem.

UNG MAN GÖR VISIT

SEGLAREN. Han behöver ju inte ha ljugit förden-
skull.

KERSTIN. Det måste han väl ha gjort!

SEGLAREN. Inte nödvändigtvis. Kanske han hör till
dem som anser att förläggare inte är människor.

KERSTIN (*tar ett steg fram mot honom. Impulsivt*).
Säg har doktorn läst dem?

SEGLAREN. Jag har läst dem på hemväg från Fin-
land. Och när vi i alla fall var i de här krokarna
och skulle proviantera och ringa till stan, så fick
jag idén att sticka in här och resonera med honom.

OSKAR. Vill doktorn inte slå sig ner?

SEGLAREN (*ser på sitt armbandsur*). Det kan tyvärr
bara bli ett par minuter. Vi ska ge oss i väg igen
om en stund. Min hustru skulle försöka få tag på
lite strömming.

OSKAR. Det tar en evighet på den här ön. Om det
överhuvudtaget finns någon att få.

(*Båda sätter sig. Kerstin står och ser utåt havet.*)

OSKAR (*efter en paus*). Doktorn menar alltså att det
är någonting med dem?

SEGLAREN. De är intressanta. Förlåt att jag frågar:
är han en släkting till familjen?

OSKAR. Det är han inte. Men han står oss mycket
nära. M y c k e t nära.

(*Seglaren ser på Kerstin och ler förstående.*)

OSKAR (*följer hans blick och ler också*). Nej då,
inte alls det! Snarare fosterson. (*Efter en paus.*)

Men för att återgå till ämnet: doktorn har allt-
så...

GUSTAF HELLSTRÖM

SEGLAREN. Det är, såvitt jag kan döma, en ung man med möjligheter. Särskilt hans dikter om havet...

(*Kerstin vänder sig mot herrarna, intresserad.*)

OSKAR. Havet! Det förvånar mig på det allra högsta.

SEGLAREN. Varför det?

OSKAR. Såvitt jag vet hatar och avskyr han sjön. Det var därför han lämnade den.

SEGLAREN (*ler*). Sjön och havet är ju inte precis samma sak.

OSKAR. Det är något alldeles nytt för mig, fastän jag är gammal sjöman.

SEGLAREN. För honom är havet en symbol.

OSKAR. Förlåt att jag frågar: en symbol för vad?

SEGLAREN. Tja... det är lite svårt att säga. Symboler har ju den egenheten att de tar skada av att plockas sönder.

OSKAR (*ser på honom med stigande förvåning*). Ni menar väl inte att han är ett geni?

SEGLAREN (*rycker på axlarna*). Det är svårt att säga ännu. Men han kan kanske bli.

OSKAR. Det trodde jag man var från födseln.

SEGLAREN (*ler*). Vi har väl alla varit genier en gång i tiden.

OSKAR. Har vi? Kan doktorn då förklara varför de är så tunnsådda? Är barnadödligheten större hos dem än hos oss andra?

SEGLAREN. Just det! Vi var väl alla små genier då vi var barn och så småningom upptäckte världen. Men sen...

UNG MAN GÖR VISIT

KERSTIN. Men sen?

SEGLAREN (*rycker på axlarna*). Ja, sen . . . man hade knappast hunnit bli myndig, förrän man kom underfund med att man blivit antingen en epigon eller en kopia.

OSKAR. Är det inte samma sak?

SEGLAREN (*rycker på axlarna*). Var och en har sitt språkbruk. För min del kallar jag epigon en människa som härmar den föregående generationen och kopia en människa som härmar sina jämnåriga. Men då och då kommer det någon som av en eller annan anledning gör sig fri och som sticker av en smula från de andra och slår an en egen ton. Men det tar ofta tid innan han finner den. Kanske den här unge mannen finner sin.

OSKAR (*begrundande*). Ja, vad vet en annan, sa flickan.

SEGLAREN. Alldeles riktigt!

KERSTIN. Menar doktorn att . . . tänker doktorn ta hans dikter?

SEGLAREN. Ja, varför inte? Om vi kan komma överens om villkoren.

KERSTIN (*rusar ut till höger*). Mamma, mamma!

OSKAR. Jag lovar att skaffa fram pojken fortast möjligt.

SEGLAREN. Ja, då får jag be om ursäkt att jag kom och trängde mig på.

OSKAR. Trängde er på! Doktorn har kommit som en deus ex machina!

GUSTAF HELLSTRÖM

SEGLAREN (*ler svärmodigt*). Det är i så fall inte första gången en bokförläggare spelar den rollen. Den är tvärtom ett av hans bravurnummer.

OSKAR. Det måste vara ett angenämt yrke.

SEGLAREN. Jag ska i förtroende säga direktören att det yrket är som att spela på kapplöpningar. Vinner man blir man glad, förlorar man blir man en smula ledsen.

OSKAR. Ja, det förstår jag.

SEGLAREN. Men man blir glad eller ledsen inte bara för vinstens eller förlustens skull utan också för författarens och — naturligtvis! — för litteraturens skull. Jag höll på att glömma den.

OSKAR. Det låter spännande.

SEGLAREN. Det är det också. Åtminstone i början.

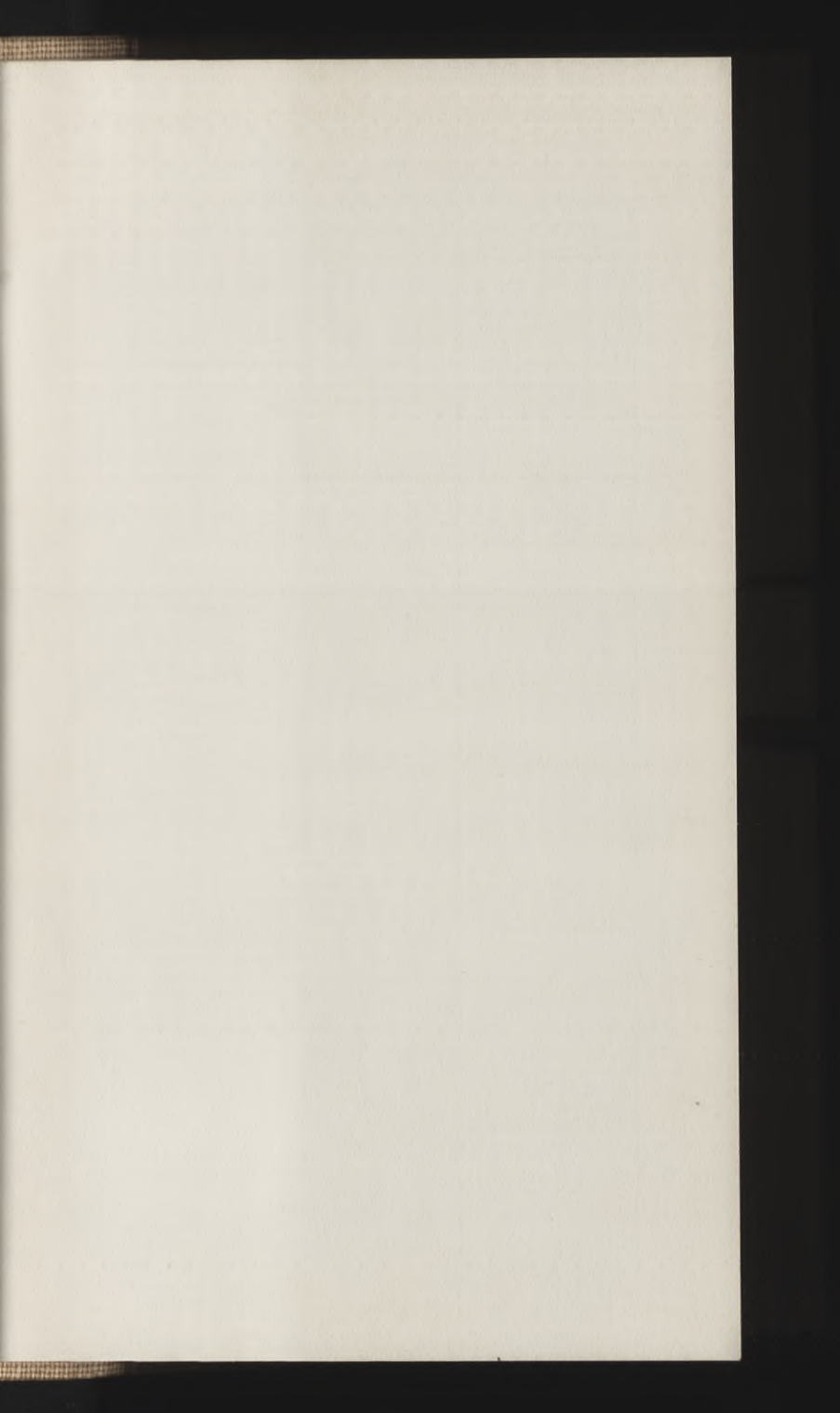
OSKAR. Fast jag måste ju erkänna att jag principiellt ogillar hasardspel.

SEGLAREN. Det förstår jag att ni måste göra. (*Skrattar, reser sig.*)

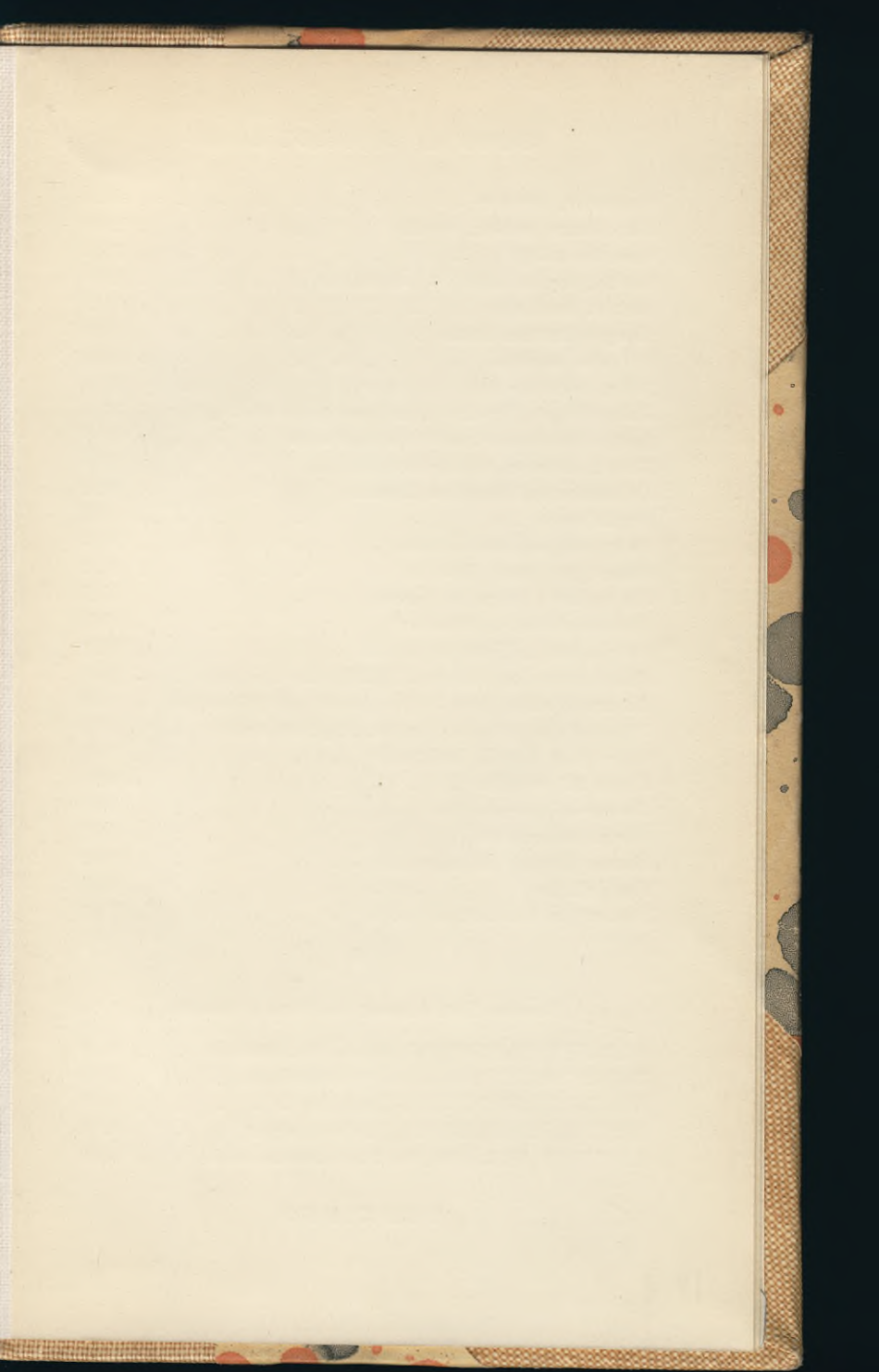
OSKAR (*reser sig samtidigt och följer honom ut till höger*). . . . Men jag lovar i alla fall att skaffa fram pojken.

SEGLAREN. Ja, då får jag tacka så mycket. Adjö!

OSKAR. Det är jag som ska tacka för en angenäm pratstund. Adjö! (*Tar ett par steg in på scenen, stannar.*) . . . Vem var det som sa: Den gossen är ju ett geni! (*Går med snabba steg ut mot vänster.*)

14 X. 14-4-50.

GUSTAF HELLSTRÖM

<i>Ungkarlar. Noveller</i>	1904
<i>När mannen vaknar. Roman</i>	1905
<i>Kaos. En trilogi</i>	1907
<i>Snödroppen. Ett tema i två variationer</i>	1909
<i>Kuskar. Berättelse</i>	1910
<i>Kring en kvinna. Roman</i>	1914
<i>Vår tids ungdom</i>	1914
<i>Joffre, mänskan och härjöraren</i>	1916
<i>Kulturfaktorn. Franska stämningar under världskriget</i>	1916
<i>Bengt Blancks sentimentala resa. Roman</i>	1917
<i>Förenta staterna och världsfreden</i>	1919
<i>Ett rekommendationsbrev. Roman</i>	1920
<i>Dagdrömmar</i>	1921
<i>En mycket ung man. Roman</i>	1923
<i>Olsson går i land. Noveller</i>	1924
<i>Sex veckor i Arkadien. Roman</i>	1925
<i>Mannen vid ratten. Noveller</i>	1926
<i>Snömakare Lekholm får en idé</i>	1927
<i>Polismästaren och riddaren Carl Heribert Malmros</i>	1931
<i>Det tredje riket. Från Hitlerkupp till tysk folkenighet</i>	1933
<i>Från redingot till kavajkostym. Engelska studier</i>	1933
<i>Storm över Tjurö. Berättelser</i>	1935
<i>Vägen till paradiset</i>	1937
<i>Det var en tjusande idyll</i>	1938
<i>Kärlek och politik</i>	1942
<i>Gunnar Mascoll Silfverstolpe</i>	1942
<i>Den gången</i>	1944
<i>Han träffas inte här. Skådespel</i>	1947

*

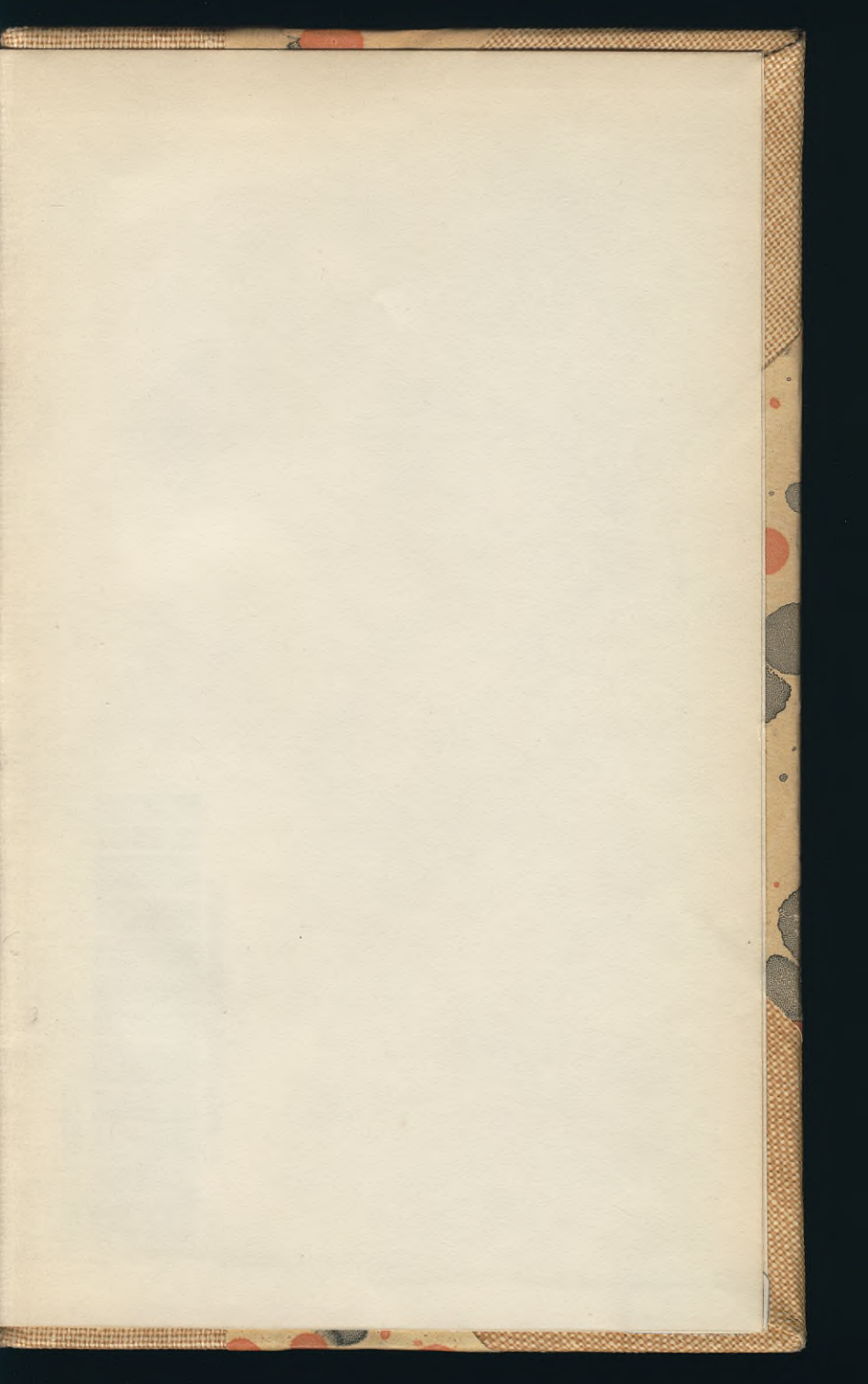
I serien Nutidsdramat har även utkommit:

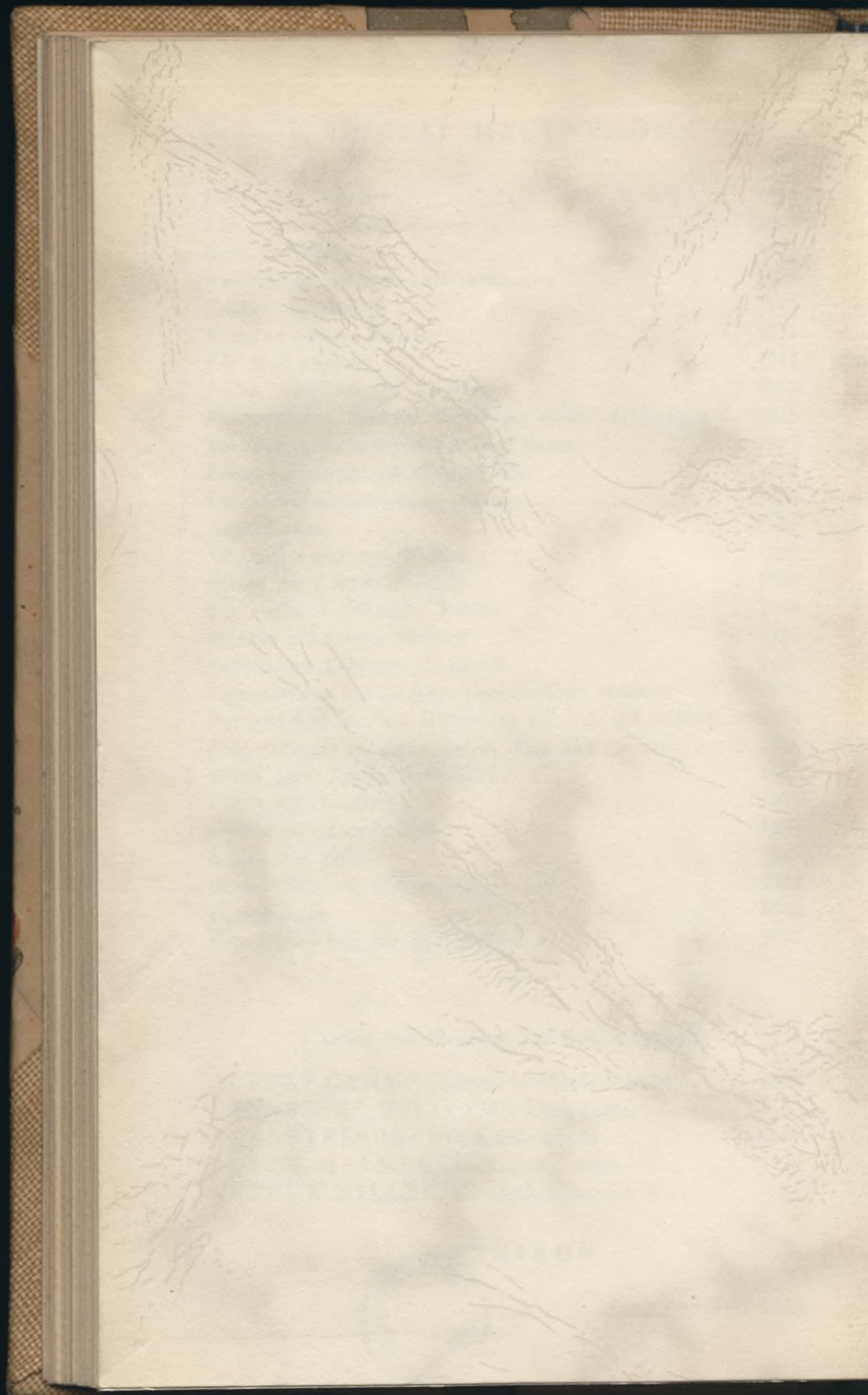
ALBERT CAMUS, <i>Caligula</i> — <i>Missförståndet</i>	8: 50
TENNESSEE WILLIAMS, <i>Linje Lusta</i>	8: 50
AXEL STRINDBERG, <i>Kunde hända</i>	6: 50
BERTIL MALMBERG, <i>Staden i regnet</i>	4: 75
ARTHUR MILLER, <i>En handelsresandes död</i>	7: 50

17.

Pris 6: 75

6000324076

Göteborgs Universitet

6.75

